OPRAVDANOST OSNIVANJA ETIČKE BANKE U HRVATSKOJ: ANALIZA POTRAŽNJE

Martinić, Ljiljana

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:847503

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

OPRAVDANOST OSNIVANJA ETIČKE BANKE U HRVATSKOJ: ANALIZA POTRAŽNJE

Mentorica:
Izv. prof. dr. sc. Ana Kundid Novokmet

Studentica:
Ljiljana Martinić
Broj indeksa: 5160669

Split, travanj, 2020. godine

SADRŽAJ:

1.UVOD 2

1.1. Problem rada 2

1.2. Ciljevi rada 3

1.3. Metode rada 3

1.4. Struktura rada 3

2. RAZLIČITOST KONCEPATA BANKARSTVA 5

2.1. Bankarske usluge – pozicioniranje banke u gospodarstvu 5

2.2. Klasifikacija koncepata bankarstva 7

3. EVOLUCIJA ETIČKOG BANKARSTVA U GLOBALNIM RAZMJERIMA 12

3.1. Pojam i karakteristike etičkog bankarstva 12

3.2. Povijesni razvoj etičkog bankarstva i etičkih banaka 15

3.3. Razlike između tradicionalnog i etičkog bankarstva 19

3.4. Etičko bankarstvo na globalnoj razini 21

3.5. Okvir za razvoj etičkog bankarstva u Hrvatskoj 22

3.6. Generalno o hrvatskom bankarskom sektoru 23

4. ANALIZA POTRAŽNJE ZA USLUGAMA ETIČKOG BANKARSTVA U HRVATSKOJ 27

4.1. Anketni upitnik 27

4.2. Uzorak istraživanja 27

4.3. Rezultati istraživanja 27

5. ZAKLJUČAK 48

LITERATURA 50

POPIS SLIKA 52

POPIS TABLICA 52

POPIS GRAFIKONA 52

SAŽETAK 54

SUMMARY 55

1.UVOD

1.1. Problem rada

Banke su neophodne u gospodarskim sustavima zbog funkcija koje obavljaju. Prvenstveno se pod temeljnim funkcijama banaka podrazumijevaju funkcije štednje te kreditiranja, odnosno posrednička funkcija, ali su bankarski poslovi zapravo mnogobrojni. Bankarstvo kao pojam ima vrlo bogatu povijest te se smatra da je nastalo s razvojem prvih oblika bankovnih usluga još u davnoj povijesti razvoja čovječanstva. Sami počeci razvoja bankarstva vidljivi su još u antičko doba i to kroz primarno mjenjačke poslove. Iako tu nipošto nije riječ o bankarskim poslovima kakvi danas postoje, banke su tada omogućavale razvoj trgovine, a time i gospodarstva. Bankarstvo u Hrvatskoj značajniji razvoj doživljava od sredine 19. stoljeća na ovamo.[1]

Kao odgovor na financijske krize, a i sa sve izraženijom potrebom za financiranjem projekata i građana koje će imati dugoročno pozitivne posljedice na razvoj društva i gospodarstva, javlja se potreba za razvojem etičkog bankarstva. Iako se čovječanstvo danas ne može zamisliti bez banaka i razvijenog bankarstva, s razvojem ljudskih preferencija, razvijaju se potrebe za novim vrstama bankarstva kao što je etičko bankarstvo. Razlozi koji naglašavaju ovu potrebu su uvelike vidljivi na području Republike Hrvatske, budući da značajan broj stanovnika nije kreditno sposoban prema mjerilima tradicionalnih banaka što uvelike narušava kvalitetu života stanovništva. Također, potreba za etičkim bankarstvom se ističe i kroz činjenicu da je većina građana nezadovoljna uslugama postojećih banaka, posebice kada je riječ o kreditima koji se odobravaju uz visoke kamatne stope.

S razvojem modernog bankarstva javlja se potreba za značajno diferenciranim vrstama bankarstva kao što je etičko bankarstvo, ali se istodobno postavlja pitanje izvora financiranja za takvu vrstu bankarstva što se uzima kao problem koji se analizira u ovom radu. Odnosno, može se postaviti pitanje da iako je ovakva vrsta bankarstva značajno povoljnija za korisnike kredita u etičkim bankama, hoće li fizičke osobe te poslovni subjekti koji raspolažu viškom novčanih sredstava biti voljni ta ista sredstva deponirati u etičke banke po kamatnim stopama koje su niže u odnosu na kamatne stope u tradicionalnim bankama. Stoga je problem istraživanja ovog rada utvrditi temeljna obilježja i uzroke nastanka etičkog bankarstva u svijetu

[1] Povijesni razvoj bankarstva u Hrvatskoj, dostupno na: http://ekonomija-banke.blogspot.com/2012/11/povijesni-razvoj-bankarstva-u-hrvatskoj.html (15.08.2019.)

te ocijeniti opravdanost osnivanja etičke banke u Hrvatskoj s aspekta potencijalnih korisnika usluga.

1.2. Ciljevi rada

Temeljni cilj rada je donijeti zaključak o pozicioniranju etičkih banaka u suvremenim financijskim sustavima te ocijeniti potražnju za ovakvom vrstom bankarstva u Hrvatskoj. Cilj rada je također objasniti etičko bankarstvo kao posebnu vrstu bankarstva od njegovih početaka razvoja sa svim prednostima i izazovima funkcioniranja. Analiza potražnje za ovakvom vrstom bankarstva je nužna da bi se istražila mišljenja potencijalnih korisnika usluga etičkih banaka te da bi se poslovanje etičkih banaka moglo prilagoditi svojim korisnicima u okvirima svojih mogućnosti.

1.3. Metode rada

U radu su korištene deskriptivna metoda, induktivna i deduktivna metoda, komparativna metoda, metode sinteze i analize, metoda kompilacije te metoda anketiranja. Deskriptivna metoda, odnosno metoda jednostavnog opisivanja je korištena za definiranje temeljnih pojmova u radu. Induktivnom metodom se na temelju analize pojedinačnih činjenica dolazi do zaključaka i općeg suda o nekom fenomenu, dok je deduktivna metoda obrnut postupak. Metoda sinteze se temelji na sintezi jednostavnijih činjenica u složene, dok se metoda analize temelji na raščlanjivanju složenih činjenica na jednostavnije. Ove metode su korištene u teorijskom dijelu rada, uz metodu kompilacije, tj. metodu preuzimanja rezultata tuđih znanstvenih istraživanja. Metoda anketiranja i statistička obrada primarnih podataka korištene su u empirijskom dijelu rada da bi se istražio problem i postigli ključni ciljevi ovog rada.

1.4. Struktura rada

U prvom dijelu rada definiraju se problem, ciljevi, metode i struktura rada. U drugom dijelu rada slijedi definicija bankarskih usluga kojima se banke pozicioniraju u gospodarstvu te tumačenje različitih koncepata bankarstva. U trećem dijelu rada daje se uvid u evoluciju etičkog bankarstva u globalnim razmjerima, odnosno objašnjava se razvoj etičkog bankarstva od svojih početaka; naglašavaju se razlike etičkog bankarstva u odnosu na tradicionalno bankarstvo iz čega se mogu uvidjeti potencijali za daljnje širenje etičkog bankarstva te se promatra etičko bankarstvo na globalnoj razini i razmatraju mogućnosti njegovog razvoja u Hrvatskoj. U četvrtom dijelu rada definira se uzorak istraživanja i dizajn anketnog upitnika. Nakon toga

slijedi prikaz rezultata anketnog istraživanja te analiza istih. Peti dio rada sumira ključne zaključke ovog rada.

2. RAZLIČITOST KONCEPATA BANKARSTVA

2.1. Bankarske usluge – pozicioniranje banke u gospodarstvu

Da bi bilo moguće analizirati određeni koncept bankarstva, nužno je objasniti pojam banke. Banke se mogu definirati kao financijske institucije kojima je temelj poslovanja prikupljanje financijskih sredstava, plasiranje tih istih sredstava drugim klijentima te pružanje ostalih financijskih usluga. Znači, poslovanje banaka se bazira na prikupljanju depozita, ali ne s ciljem zadržavanja istih, već s ciljem plasiranja kredita. Pritom se depozitno-kreditni poslovi mogu definirati kao temeljni poslovi banke (kada je riječ o tradicionalnim bankama).[2]

Banke imaju posebno mjesto na financijskom tržištu zbog svoje funkcije da tržište opskrbljuju značajnom količinom financijskih fondova (najčešće kroz obavljanje kreditne funkcije). Iako su prvotno bankarski poslovi bili temeljeni na mjenjačkim poslovima, primanju depozita i plasiranju kredita[3], poslovi današnjih banaka su mnogobrojni te vrlo često banke određenim poslovima zalaze u sfere poslovanja drugih financijskih institucija kao što su npr. osiguravajuća društva. Poslovi modernih banaka se mogu podijeliti na pasivne, aktivne, neutralne i vlastite poslove.

Pasivni bankarski poslovi, odnosno poslovi koji se nalaze u bankovnoj pasivi su temelj za aktivne bankarske poslove, a riječ je o poslovima kao što su: [4]

- Primanje depozita;
- Primanje uloga na viđenje;
- Reeskontiranje mjenica;
- Izdavanje obveznica i drugih vrijednosnih papira;
- Primanje kredita od drugih banaka te
- Druge poslove koji po svojoj naravi povećavaju pasivu banke.

Aktivni bankarski poslovi znače poslovanje banaka koje se temelji na odobravanju kredita, odnosno ostvarivanju prihoda temeljem aktivnih kamatnih stopa, pri čemu se krediti mogu definirati kao kratkoročni, srednjoročni te dugoročni. O kratkoročnim kreditima je riječ kada su krediti odobreni do jedne godine, srednjoročni kada su krediti odobreni od jedne do pet

[2] Gregurek, M. i Vidaković, N. (2011.): Bankarsko poslovanje, RRIF plus d.o.o., Zagreb, str. 10.
[3] Hadžić, M. (2009.): Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 3.
[4] Rička, Ž. (2019.): Bankarsko poslovanje, nastavni materijali, Tuzla, slideovi 12.-16.

godina, a o dugoročnim kreditima je riječ kada su krediti odobreni na rok duži od pet godina. Pritom je u praksi najčešće riječ o klasifikaciji kredita na kratkoročne (do godine dana) i dugoročne.[5]

Neutralni bankarski poslovi su oni u kojima je banka samo posrednik te temeljem obavljenog posredničkog posla naplaćuje proviziju. Neutralni bankarski poslovi mogu biti:[6]

- Poslovi u vezi s platnim prometom u zemlji i inozemstvu;
- Inkaso poslovi;
- Poslovi izdavanja bankarskih garancija;
- Devizno-valutni poslovi;
- Poslovi pružanja savjeta i informacija (vrlo često povezano i s poslovima savjetovanja glede poslovanja poduzeća, emisije vrijednosnih papira i sl.);

Vlastiti bankarski poslovi su se posljednji razvili, ali zapravo postaju jedna od najznačajnijih skupina poslova za banke. U ovim poslovima banka djeluje za svoje ime i za svoj račun te na temelju tog djelovanja ostvaruje profit. Pritom može biti riječ o značajno većem profitu u odnosu na druge vrste poslova, posebice kada se u obzir uzmu špekulativni poslovi gdje je veći rizik, ali i veća mogućnost dobiti. U ove poslove se ubrajaju poslovi sudjelovanja u kapitalu trgovačkih društava, arbitražni te špekulativni poslovi. Za gospodarski razvoj je korisno da su se razvili vlastiti bankarski poslovi jer na ovaj način banke potiču trgovačka društva na emisiju vrijednosnih papira čime se razvija i tržište kapitala.[7]

Iz prethodno navedenog vidljivo je da banke diverzificiraju svoje poslovanje, što je dobro prvenstveno zbog smanjivanja rizika poslovanja, ali i zbog ostvarivanja dodatnih izvora profita kroz diverzifikaciju. U situaciji da banke ne ostvaruju profite diverzifikacijom poslova, velika je mogućnost da bi s ciljem maksimizacije profita povećale kamate na kredite što bi imalo negativne efekte na zajmoprimce, bilo da je riječ o kućanstvima ili fizičkim i pravnim osobama koje obavljaju gospodarsku djelatnost.

[5] Šehović, D. (2018.): Pasivni bankarski poslovi, nastavni materijali, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, str. 5.
[6] Šehović, D. (2018.): Neutralni bankarski poslovi, nastavni materijali, Univerzitet Crne Gore, Podgorica.
[7] Ibid.

2.2. Klasifikacija koncepata bankarstva

S obzirom na karakteristike odnosa između banaka i njihovih klijenata te s obzirom na vrstu poslova koje obavljaju te iste banke, mogu se definirati brojni koncepti bankarstva.

Temeljem obuhvata i visine aktivnosti banaka na financijskom tržištu, razlikuje se:[8]

- Tradicionalno bankarstvo;
- Suvremeno bankarstvo;
- Komercijalno bankarstvo;
- Univerzalno bankarstvo te
- Investicijsko bankarstvo.

Tradicionalno bankarstvo fokusirano je primarno na obavljanje temeljnih bankarskih poslova koji se baziraju na primanju depozita i odobravanju kredita. Za razliku od tradicionalnog bankarstva, suvremeno bankarstvo se temelji na obavljanju većeg spektra bankarskih poslova koji vrlo često zalaze u sferu djelovanja drugih financijskih institucija. Mogu se povući paralele između komercijalnog bankarstva koje je orijentirano na poslovanje sa stanovništvom i nefinancijskim poduzećima te tradicionalnog bankarstva. Investicijsko bankarstvo se bazira na posredovanju u prikupljanju financijskih sredstava za klijente banke kroz emisiju njihovih vrijednosnih papira. Pritom ti vrijednosni papiri mogu biti vlasnički (dionice) te dužnički (obveznice), ali se ne isključuju niti druge vrste vrijednosnih papira. U Velikoj Britaniji se ova vrsta bankarstva naziva i trgovačkim bankarstvom, obzirom da banke trguju tim istim vrijednosnim papirima, ali i iz povijesnih razloga.[9]

Mogu se povući i paralele između investicijskog bankarstva, koje je značajno rizičnije u odnosu na ostale vrste bankarstva i suvremenog bankarstva. Investicijsko bankarstvo se kao pojam razvija promjenom zakonske regulative u SAD-u, odnosno Glass-Steagallovim zakonom, koji nastaje kao posljedica pokušaja regulacije negativnog utjecaja banaka na gospodarstvo, budući da su se upravo banke smatrale glavnim krivcima za financijsku krizu na početku 20. stoljeća. Univerzalno bankarstvo ponovno nastaje u SAD-u ukidanjem Glas-Steagallovog zakona 1999.

[8] Kundid, A. (2014.): Etičko bankarstvo – novi koncept bankarstva, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 246.

[9] Moj-bankar.hr (2019.): Investicijska banka, http://www.moj-bankar.hr/Kazalo/I/Investicijska-banka (20.12.2019.)

godine, kojim se ponovno ujedinjuju komercijalno i investicijsko bankarstvo. Odnosno, može se zaključiti da su svi bankarski poslovi ponovo dozvoljeni unutar jedne institucije.[10]

Jedan od specijalnih oblika bankarstva je i razvojno bankarstvo, koje je utemeljeno na aktivnostima razvojnih banaka (poput HBOR-a u Hrvatskoj). One svoje poslovanje temelje na dugoročnom kreditiranju, najčešće razvoja poduzeća i velikih investicijskih projekata, u onim sferama koje često izbjegavaju druge, uglavnom profitno usmjerene banke.[11]

Prema karakteristikama odnosa između banaka i njihovih korporativnih klijenata, razlikuju se naredni modeli bankarstva:[12]

- Američki model;
- Njemački model;
- Japanski model te
- Islamsko bankarstvo.

Prema američkom modelu je razdvojeno investicijsko i komercijalno bankarstvo, što je za posljedicu imalo jačanje financijskog tržišta, odnosno tržišta kapitala. Ali iako postoje investicijske banke, u ovom sustavu se ne naglašava uloga banaka u upravljanju poduzećima gdje imaju udjele u kapitalu. Prema ovom modelu, osim središnje banke, mogle su poslovati sljedeće vrste banaka:[13]

- Komercijalne banke;
- Udružene štedne banke;
- Investicijske banke;
- Trust banke te
- Banke za uvoz i izvoz.

U njemačkom modelu se naglašava postojanje univerzalnih banaka te je značajnija uloga banaka u odnosu na burze vrijednosnih papira. U ovom modelu banke imaju značajno veću ulogu kada je riječ o odlučivanju u poduzeću u odnosu na američki model. No, bitno je naglasiti

[10] Kundid, A. (2014.), op. cit., str. 246.-247.
[11] HNB (2015.): Razvojne banke, https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/razvojne-banke (20.12.2019.)
[12] Rička, Ž. (2019.): Modeli bankarstva, nastavni materijali, Tuzla, slide 2.
[13] Ibid., slide 14.

da se njemački model sve više približava američkom, što je izravna posljedica globalnih promjena u financijskom sektoru.[14]

Japanski model bankarstva je vrlo specifičan model, budući da se temelji na komercijalnim bankama oko kojih su formirani industrijski konglomerati (keiretsu). Pritom je prisutna i značajna kontrola bankarskog poslovanja od strane države te visoka razina specijalizacije bankarskog sustava. Odnos između banaka i poduzeća temelji se na poslovnom moralu i povjerenju, pri čemu banke pristaju financirati poduzeća uz uvjet da će poduzeće vratiti novac uz unaprijed definirani prinos banci. Može se također uočiti slabljenje ovog modela posljednjih godina, budući da su japanske kompanije postale globalne kompanije, odnosno vrlo razvijene i najčešće neovisne o bankama.[15]

Islamsko bankarstvo je primjer beskamatnog bankarstva. Ova vrsta bankarstva utemeljena je na vjerovanju da je glavi problem financiranja u kamati te je temelj islamskog bankarstva potpuna zabrana davanja i primanja kamate. Ukratko, ova vrsta bankarstva utemeljena je na sljedećim principima:[16]

- Apsolutna zabrana davanja ili primanja kamate u bilo kojem obliku;
- Obveza podjele dobiti ili gubitka;
- Nepostojanje mogućnosti zarade bez preuzimanja rizika;
- Zabrana stvaranja dodatnih količina novca novcem;
- Zabrana kockanja, neodređenosti pretjeranog rizika, špekulacija u neizvjesnosti te
- Zabrana financiranja ili rada sa proizvodima te aktivnostima koje su zabranjene po Islamu.

Moguća su dva modela islamskog bankarstva i to „dvoslojni Mudarabah“ i „dva prozora“[17]. Prema prvom modelu, islamska banka ima socijalno - ekonomsku svrhu, dok prema drugom modelu cilj islamskog bankarstva je poticanje islamskih vrijednosti i zaštita potreba islamskog društva u cijelosti.[18]

[14] Rička, Ž. (2019.): Modeli bankarstva, nastavni materijali, Tuzla, slideovi 16.-21.
[15] Ibid., slideovi 23.-25.
[16] Ibid., slideovi 27.-32.
[17] Jurić, M. (2017.): Analiza islamskih modela bankovnog financiranja, diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Split, str. 23.-24.
[18] Wajdi Dusuki, A. (2008.): Understanding the Objectives of Islamic banking: A Survey on Stakeholders' Perspectives, International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, 1(2), str. 135.

Bankarski sustavi se mogu definirati i kao:[19]

- Anglo-saksonski bankarski sustav;
- Europski bankarski sustav;
- Bankarski sustavi zemalja u tranziciji te
- Islamsko bankarstvo.

S obzirom na klijente, banke mogu biti:[20]

- Veleprodajne – fokusirane na odnose sa velikim klijentima te velike projekte kao što su infrastrukturni, zbog čega su ove banke vrlo osjetljive na financijske krize te
- Maloprodajne – fokusirane na poslovanje sa stanovništvom, malim i srednjim poduzetnicima, zbog čega su ove banke manje osjetljive prilikom nastupanja financijskih kriza.

Temeljem sastava bankovnog portfelja i orijentiranosti banaka prema financijskom tržištu, mogu se razlikovati:[21]

- Bilančno ili tradicionalno bankovno posredništvo – ovakve banke imaju imobiliziranu aktivu, odnosno zadržavaju kredite do njihove naplate te
- Tržišno posredništvo banaka – po ovom principu banke nastoje mobilizirati svoju aktivu, što najčešće čine preprodajom potraživanja po kreditima.

Moguće je banke podijeliti i s obzirom na geografsku razinu na kojoj djeluju te tako postoje lokalne, regionalne, nacionalne te međunarodne banke. Jedna od najnovijih podjela banaka je s obzirom na integriranost ekoloških i društvenih ciljeva u poslovanje te se prema tome mogu definirati društveno odgovorne i etičke banke. Pošto su etičke banke temeljni fokus ovog rada, više govora o njima će biti u narednom poglavlju ovog rada. Etičko bankarstvo definira se kao alternativna vrsta bankarstva, a sve druge, prethodne podjele kao tradicionalne vrste bankarstva. Etičko bankarstvo se još naziva socijalnim ili održivim bankarstvom, što svakako implicira što je temelj ove vrste bankarstva.[22]

[19] Gregurek, M. i Vidaković, N. (2011.): Bankarsko poslovanje, RRIF plus d.o.o., Zagreb, str. 560.-565.
[20] Kundid, A. (2014.): Etičko bankarstvo – novi koncept bankarstva, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 248.
[21] Ibid., str. 249.
[22] Ibid., str. 249.-250.

U konačnici, kao jedan o posljednjih koncepata bankarstva javlja se samoposlužno bankarstvo, koje počiva na korištenju modernih tehnologija. Ono sve više uzima maha budući da je bazirano na upravljanju odnosima s klijentima, specijalistima za određena područja te smanjivanju cijena usluga koje se postiže pružanjem standardiziranih usluga velikom broju klijenata. Pritom ova vrsta bankarstva nije ograničena vremenski, ni prostorno što je prednost u odnosu na ostale vrste bankarstva.[23]

[23] Rončević, A. (2006.): Nove usluge bankarskog sektora: razvitak samoposlužnoga bankarstva u Hrvatskoj, Ekonomski pregled, 57(11), str. 754.-764.

3. EVOLUCIJA ETIČKOG BANKARSTVA U GLOBALNIM RAZMJERIMA

3.1. Pojam i karakteristike etičkog bankarstva

Etičko bankarstvo se u praksi najčešće poistovjećuje s pojmom društveno odgovornog bankarstva, iako je riječ o dva različita pojma. Obe vrste bankarstva (etičko bankarstvo te društveno odgovorno bankarstvo) značajnu pažnju pridaju zaštiti okoliša, promicanju društvene jednakosti, održivom razvoju te ostalim društvenim ciljevima. Pritom je društveno odgovorno bankarstvo na dobrovoljnoj osnovi i mnogo banaka danas objavljuje svoja izvješća o društvenoj odgovornosti, što je zapravo najčešće temeljeno na marketinškim ciljevima, a manje na istinskom fokusu na klijente i društvene ciljeve. S druge strane, etičko bankarstvo se temelji na poslovanju koje u stvarni fokus stavlja društvene ciljeve te klijente, bez obzira na marketing i bez dodatnog analiziranja kako će to utjecati na reputaciju banke.[24]

Vidljivo je svakako da etičko bankarstvo te društveno odgovorno bankarstvo ističu posvećenost društvenim pitanjima u poslovanju, no etičkim bankama je to cilj poslovanja te ne ostvaruju nikakve ekstra profite temeljem društvene odgovornosti. S druge strane obične/konvencionalne banke, koje u svoje poslovanje implementiraju društvenu odgovornost, očekuju od te društvene odgovornosti pridobivanje novih klijenata, izbjegavanje određenih zakonskih regulacija i slične koristi, što bi trebalo utjecati na ostvarivanje ekstra profita za banku. Posebice se ovo odnosi na reputaciju banke (budući da društveno odgovorno poslovanje najčešće ima pozitivan učinak na reputaciju), što može imati presudan utjecaj na poslovanje banke u dužem vremenskom periodu.

Koliko se zapravo razlikuje pojam etičkog bankarstva od pojma društveno odgovornog bankarstva može se pojasniti i preko sljedeće slike. Sa slike 1 su vidljivi interni i eksterni aspekti društvene odgovornosti banaka. I dok se poslovanje etičkih banaka temelji na navedenim praksama interne i eksterne društvene odgovornosti, kada je riječ o tradicionalnim bankama koje svoje poslovanje nadograđuju s društveno odgovornim poslovanjem (DOP), one najčešće izabiru one prakse koje će im donijeti uštede u poslovanju, i rijetko izabiru one koje imaju potencijal smanjivanja profita.

[24] Kundid, A. (2014.): Etičko bankarstvo – novi koncept bankarstva, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 243.

Aktivnosti DOP-a banaka
Interne (politike korištenja resursa)
Osiguranje jednakih prilika i mogućnosti na radnom mjestu
Odabir ekološki i etički osviještenih dobavljača
Educiranje zaposlenika o ekološkim i etičkim aspektima poslovanja
Ekološki vođeno korištenje ispisivača
Štednja energije i vode
Reduciranje emisija klimatizacijskih uređaja
Razvoj politika recikliranja
Smanjenje upotrebe fosilnih goriva i povećanje potrošnje energije iz obnovljivih izvora
Osiguranje ekoloških financijskih proizvoda i usluga
Eksterne (politike financiranja)
Podržavanje ljudskih prava ili odbijanja pružanja financijskih usluga režimima i organizacijama koja krše ljudska prava i slobode
Odbijanje pružanja financijskih usluga u svrhu pranja novca, terorizma, trgovanja drogom i oružjem, proizvodnje duhanskih proizvoda, pornografske industrije, testiranja na životinjama, proizvodnje i trgovine krznom, organiziranja borbi među životinjama, neodržive eksploatacije šumskog fonda, neprimjerenog uzgoja životinja na farmama, genetskog manipuliranja, proizvodnje nuklearne energije
Poticanje "zelenog" i ekološki osviještenog ponašanja komitenata te razvijanje etičkih standarda uvažavajući njihova stajališta

Slika 1: Interni i eksterni aspekti društvene odgovornosti banaka

Izvor: Kundid, A. (2014.): Etičko bankarstvo – novi koncept bankarstva, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 250.

Tako današnje banke u svoje poslovanje implementiraju brojne interne odrednice DOP-a, najčešće s ciljem smanjivanja troškova poslovanja te isticanja ekološke osviještenosti. S druge strane, kada je riječ o eksternim aspektima, često banke koje su implementirale DOP (u internim aspektima) ne izbjegavaju financiranje društveno neprihvatljivih aktivnosti, budući da je najčešće riječ o velikim klijentima te bi takav potez imao utjecaj na smanjivanje profita banke.

Etičko bankarstvo stavlja te banke u položaj menadžera resursa zajednice, kojima je posao ostvarivanje što veće dodatne vrijednosti za zajednicu. Osnovna načela kojima to etičke banke postižu su: „transparentnost, demokratsko upravljanje, dobro poznavanje klijenata, financiranje projekata realne ekonomije, društveno potrebnih i korisnih djelatnosti te solidarnost i povjerenje. Etičko bankarstvo tako možemo definirati kao nov pristup u pružanju financijskih usluga, temeljen na ekološkoj i društvenoj odgovornosti sa snažnim fokusom na dugoročnoj održivosti na dobrobit cijele zajednice i svih njezinih članova.“[25]

[25] Andrić, B. (2018.): Etično bankarstvo: regulatorno – ekonomski okvir, završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula, str. 3.

Obilježja poslovanja etičkih banaka su:[26]

- Odbijanje sudjelovanja u špekulativnim aktivnostima na financijskom tržištu (dok je kod tradicionalnih banaka često naglašena ova komponenta u poslovanju i temeljem špekulativnog poslovanja ostvaruju vrlo visoke profite na financijskom tržištu);
- Fokusiranost na depozitno – kreditne aktivnosti (što i je primarna aktivnost banaka);
- Financiranje projekata koji naglašavaju društvene, etičke i ekološke standarde s ciljem očuvanja okoliša i stvaranja dugoročne ekološke održivosti što će svakako imati i značajne efekte na ekonomsku održivost zbog same ograničenosti prirodnih resursa;
- Postojanje solidarnosti deponenata koji pristaju na niže kamatne stope po depozitima, u odnosu na kamatne stope koje bi ostvarivali u drugim bankama, a sve s ciljem odobravanja kredita po nižim kamatnim stopama;
- Orijentiranost isključivo na lokalno ili regionalno tržište, za razliku od većine banaka koje vrlo često posluju i na globalnoj razini te
- Orijentiranost na dugoročne projekte.

Kada je riječ o zagovornicima etičkog bankarstva, oni naglašavaju da su svjesnost i odgovornost temelji njihovih ambicija i misije. Pritom se naglašava izbor da se isključivo financiraju oni projekti i organizacije koje doprinose održivom razvoju čovječanstva. Također su razvijeni i kriteriji komu se ne posuđuje novac etičkih banaka poput neodrživih proizvoda i/ili usluga tijekom čijeg se pružanja koriste neodrživi resursi.[27]

Etičko bankarstvo, kada je riječ o odnosima s pravnim osobama, nudi kredite uz zadovoljavanje standarda koji se odnose na financijsku, društvenu i ekološku održivost u područjima:[28]

- Ulaganja u poljoprivredu, s fokusom na ekološkoj poljoprivredi;
- Ulaganja u obnovljive izvore energije;
- Ulaganja u mala i srednje velika poduzeća koja su orijentirana na proizvodnju, preradu i profesionalne usluge;
- Ulaganja u informatizaciju i nove tehnologije;
- Ulaganja u razvoj društvenog poduzetništva te
- Razvoj poduzetnika početnika.

[26] Ibid., str. 3-4 i Kundid, A. (2014.), op. cit., str. 252.
[27] De Clerck, F. (2019.): Ethical Banking, Triodos Bank Group, Belgija, str. 5.
[28] Zadruga za etično financiranje, dostupno na: https://www.zef.hr/hr/o-nama/eticna-banka (28.08.2019.)

Kada je riječ o odnosima s fizičkim osobama, odobravaju se krediti za:[29]

- Kupnju i adaptacija nekretnina koje su nužne za život zajmoprimca;
- Kupnju bijele tehnike i vozila;
- Potrebe obrazovanja;
- Potrebe liječenja i slične namjene.

Za razliku od tradicionalnih banaka, etičke banke (s naglaskom na prvu etičku banku u Hrvatskoj, nakon što se osnuje) ne pružaju mogućnost minusa po računima, niti odobravaju nenamjenske, potrošačke kredite.[30] Iz ove dvije skupine kredita tradicionalne banke ostvaruju značajne profite pa se može zaključiti da etičke banke ovakvim ograničenjima zapravo potiču svoje klijente na odgovorno postupanje s novcem te na odgovoran odnos prema kreditnim sredstvima.

3.2. Povijesni razvoj etičkog bankarstva i etičkih banaka

Uzroci osnivanja etičkih banaka imaju temelje u poslovanju tradicionalnih banaka nakon Velike depresije početkom 20. stoljeća. Nakon ove financijske krize banke se fokusiraju isključivo na ostvarivanje profita te pritom zanemaruju društvene ciljeve i ekološku komponentu. Temelj za nastanak etičkih banaka su društveno odgovorni pokreti koji nastaju s ciljem zadovoljavanja financijskih potreba članova u članskim organizacijama po principu suradnje i uzajamnosti. Etičko bankarstvo prvotno nije nazvano kao takvo, već se postupno razvilo iz naredne tri vrste bankovnih institucija i to:[31]

- Kooperativne banke i kreditne unije;
- Nove socijalne banke i privatne razvojne banke te
- Banke za mikrofinanciranje.

Iz ova tri tipa banaka vidljivi su elementi današnjeg etičkog bankarstva te se može zaključiti da je etičko bankarstvo poboljšana vrsta bankarstva, koja je preuzela određene karakteristike poslovanja prethodna tri tipa banaka. Kooperativne banke i kreditne unije su svoje poslovanje prvenstveno temeljile na socijalnoj misiji i pomoći svojim članovima, pomoći društvima u

[29] Zadruga za etično financiranje, dostupno na: https://www.zef.hr/hr/o-nama/eticna-banka (28.08.2019.)
[30] Ibid.
[31] Karin, P. (2017.): Model etičke banke: Triodos bank, diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 25.

razvoju, neprofitnom sektoru te su se fokusirale na zaštitu okoliša.[32] Tamo gdje ovakve banke uopće ne postoje ili su u manjini, znaju nastati etičke banke koje preuzimaju određene aspekte iz njihovog poslovanja, posebice elemente koje se odnose na pomoć socijalnim skupinama građana te na zaštitu okoliša.

Nove socijalne banke i privatne razvojne banke svoje poslovanje temelje na pomoći socijalno ugroženim skupinama stanovnika te na zaštiti okoliša što je povezano s poslovanjem kooperativnih banaka i kreditnih unija, ali i jedan od temelja poslovanja etičkih banaka. Banke za mikrofinanciranje omogućavaju kreditiranje osoba koje su smanjeno kreditno sposobne. Uočeno je da mikrokreditiranje ima brojne pozitivne efekte na gospodarstvo država u kojima je razvijeno, zbog čega je ova vrsta kreditiranja od izuzetnog značaja, ali komercijalne banke najčešće nisu voljne odobravati kredite socijalno ugroženim skupinama zbog većeg kreditnog rizika.[33] Etičke banke također preuzimaju elemente iz poslovanja banaka za mikrokreditiranje te se može uočiti da je ova vrsta bankarstva nužno potrebna, posebice u slabije razvijenim zemljama s ciljem poticanja razvoja istih.

Etičke banke na području Europske unije nastaju 1970.-ih godina. Osim toga, postoje podaci da su pojedine etičke banke na području Kanade i Velike Britanije osnovane već 1940.-ih. Prema tome etičke banke u razvijenijim zemljama svijeta imaju povijest poslovanja od već nekoliko desetljeća. S druge strane, u SAD-u gdje je riječ o najrazvijenijem financijskom tržištu svijeta, etičko bankarstvo je novina, koja nastaje kao odgovor na posljedice posljednje financijske krize.[34]

Najveće svjetske etičke banke su primjerice:[35]

- Crédit coopératif;
- Vancity;
- Triodos Bank;
- GLS Bank;
- Affinity te

[32] Karin, P. (2017.): Model etičke banke: Triodos bank, diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 25.
[33] Ibid.
[34] Kundid, A. (2014.), op. cit. i Ivas, F. (2016.): Društveni značaj etičkih banaka u Republici Hrvatskoj, završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 12.
[35] Ethical banking (2019.): The largest ethical banks – Part 1, dostupno na: http://ethical-banking.net/largest-ethical-banks-1/ (20.12.2019.)

- Assiniboine.

Crédit coopératif kao najveća etička banka osnovana je 1893. godine u Francuskoj. Ima aktivu preko 22 milijarde USD te preko 2000 zaposlenih iz čega je vidljiva veličina i značaj ove banke. Nadalje, tri od prethodno navedenih banaka svoje sjedište imaju u Kanadi, dok preostale tri sjedišta imaju u Europi, što pokazuje koliko je na ovim područjima razvijeno etičko bankarstvo, uz tradicionalno bankarstvo.[36] S druge strane, razvoj etičkog bankarstva (s naglaskom na mikrokreditiranje) nužan je u nerazvijenim te zemljama u tranziciji s ciljem razvoja gospodarstva takvih zemalja, zaštite socijalno ugroženih skupina stanovnika, ali i značajnog pozitivnog utjecaja na okoliš. U nastavku se navode temeljni ciljevi poslovanja odabranih etičkih banaka, kako bi se stekao uvid u određena iskustva u poslovanju etičkih banaka u praksi.

„Naša vizija u Vancityu je redefinirati bogatstvo na način koji unapređuje financijsku, socijalnu i ekološku dobrobit naših članova i njihovih zajednica.“[37] Jedan od temeljnih načina kako to banka provodi u djelo je i organizirano financijsko educiranje građana, s posebnim naglaskom na imigrante. „Naša vizija poziva nas da mjerimo uspjeh u smislu kako doprinosimo dobrobiti naših članova i njihovih zajednica - ne samo financijskoj, već i društvenoj te ekološkoj dobrobiti. Naš je cilj stvoriti pozitivan utjecaj članova i zajednice kroz sve naše operacije - od načina na koji zarađujemo do načina na koji trošimo i ulažemo. Zalažemo se za pronalaženje novih i boljih načina da koristimo sve svoje resurse, ljude i kapital za stvaranje pozitivnih utjecaja velikih razmjera.“[38]

„Misija Triodos banke je zaraditi novac za pozitivne društvene, ekološke i kulturne promjene. Da bi bili sigurni da je naš utjecaj na ovim područjima pozitivan, ulažemo samo u održiva poduzeća i koristimo samo 'stvarni' novac koji su nam povjerili štediše i investitori.“[39] S naglašavanjem korištenja „stvarnog“ novca ističe se smanjeno kreditiranje bez pokrića što pojedine tradicionalne banke znaju prakticirati i što u konačnici često dovodi do poteškoća u poslovanju banaka, ali i negativnih efekata na gospodarstvo. Triodos banka potiče razvoj održive energije, organske poljoprivrede te drugih djelatnosti koje imaju utjecaj na očuvanje

[36] Ethical banking (2019.): The largest ethical banks – Part 1, dostupno na: http://ethical-banking.net/largest-ethical-banks-1/ (20.12.2019.)
[37] Vancity (2019.): Vision and values, dostupno na: https://www.vancity.com/AboutVancity/VisionAndValues/?xcid=about_megamenu_visval (22.12.2019.)
[38] Ibid.
[39] Triodos Bank (2019.): Our vision on impact, dostupno na: https://www.triodos.com/vision-on-impact (22.12.2019.)

okoliša. Zalažu se za razvoj kulture i sličnih djelatnosti te neprofitnih organizacija koje imaju utjecaj na razvoj šire društvene zajednice.[40]

Misija Assiniboine kreditne unije je pružanje financijskih usluga s ciljem stvaranja boljitka njihovih članova, zaposlenika te društvene zajednice u kojoj posluju. Vizija kreditne unije je stvaranje svijeta u kojem „financijske usluge u lokalnim zajednicama doprinose održivoj budućnosti za sve.“[41] U kreditnoj uniji ističu rad s drugima i uz pomoć drugih s ciljem stvaranja dobrobiti za širu društvenu zajednicu, što je jedan od ključnih faktora za stvaranje dugoročnog pozitivnog utjecaja za društvo i okoliš.

Na području Europe, etičke banke su uključene u Europsku federaciju etičnih i alternativnih banaka (FEBEA). FEBEA je neprofitna organizacija kojoj je cilj razvijanje etičkog financiranja baziranog na solidarnosti diljem Europe te širenje informacija i poticanje sudjelovanje građana.[42] Trenutačno je u FEBEA-i 28 banaka i drugih financijskih institucija (tablica 1).[43]

[40] Triodos Bank (2019.): Our vision on impact, dostupno na: https://www.triodos.com/vision-on-impact (22.12.2019.)
[41] Assiniboine credit union (2019.): Mission Vision Values, dostupno na: https://www.assiniboine.mb.ca/About-Us/Who-We-Are/Mission-Vision-Values/ (22.12.2019.)
[42] FEBEA (2016.): REAB – Reporting Ehical and Alternative Banks, Bruxelles, str. 1.
[43] FEBEA (2019.): All members, dostupno na: http://www.febea.org/all-members (15.08.2019.)

Tablica 1: Članice FEBEA-e

Naziv financijske institucije	Web stranica
APS Bank	www.apsbank.com.mt
Banca Etica	www.bancaetica.it
BAS - Banque Alternative Suisse	www.bas.ch
BfG Eigentümer/-innen- und Verwaltungsgenossenschaft eG	www.mitgruenden.at
Caisse Solidaire	www.caisse-solidaire.org
Caixa Pollenca	www.colonya.es
Cassa Centrale Banca	www.cassacentrale.it
Cassa Padana	http://www.cassapadana.it/
Cassa Rurale di Bolzano Soc. Cooperativa	Cassa Rurale di Bolzano Soc. Cooperativa
Cooperative Bank of Chania	www.chaniabank.gr
Cooperative Bank of Karditsa Coop.L.L.	http://www.bankofkarditsa.gr/
Cooperative for Ethical Financing - Ebanka	http://www.ebanka.eu/
CREDAL	www.credal.be
Crédit Coopératif	https://www.credit-cooperatif.coop/Institutionnel
CULTURA BANK	www.cultura.no
Erste Social Finance Holding GmBH	https://www.erstegroup.com/en/about-us/social-banking
Etimos	www.etimos.it
Femu Quì	www.femu-qui.com
FESCOOP - COOPERATIVE FOR THE DEVELOPMENT OF ETHICAL AND SOLIDARITY FINANCE, CRL	www.fescoop.org
Fundación Finanzas Éticas	https://finanzaseticas.net
Hefboom	www.hefboom.be
LA NEF	www.lanef.com
Merkur Cooperative Bank	https://www.merkur.dk/
Sefea Holding SC	http://sefea.org/
SIDI	www.sidi.fr
SIFA	www.franceactive.org
TISE SA	www.tise.pl
Ulster Community Investment Trust Ltd (UCIT) / Community Finance (Ireland)	www.ucitltd.com

Izvor: FEBEA (2019.): All members, dostupno na: http://www.febea.org/all-members (15.08.2019.)

3.3. Razlike između tradicionalnog i etičkog bankarstva

Etičko bankarstvo se od tradicionalnog bankarstva razlikuje u tri bitne činjenice u području:[44]

- Odgovornosti – etičko bankarstvo se za razliku od tradicionalnog bazira na pružanju mogućnosti klijentima da odlučuju gdje će se investirati novac koji se deponira u etičku banku, pri čemu na ovaj način deponenti banke izravno utječu na razvoj projekata za koje oni smatraju da su najbolji;
- Transparentnosti – poslovanje etičkih banaka se ujedno bazira i na osiguravanju podataka o tome gdje idu sredstva koja su njihovi klijenti deponirali u banku te

[44] Andrić, B. (2018.): Etično bankarstvo: regulatorno – ekonomski okvir, završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula, str. 5.

- Održivosti – etičke banke naglašavaju ulaganja u one djelatnosti koje doprinose dugoročnoj održivosti okoliša, ali i ekonomije s ciljem stvaranja dodatne vrijeme u dužem vremenskom razdoblju, za razliku od tradicionalnih banaka i prakse kratkoročne maksimizacije profita bez ikakve dodatne brige za okoliš, ali i širu društvenu zajednicu.

Tradicionalno bankarstvo	Etičko bankarstvo
Temeljni cilj poslovanja je ostvarenje ekonomskog probitka.	Temeljni cilj poslovanja je ostvarenje određenih koristi za društvo u cjelini.
Orijentiranost prema klijentu (štediši, investitoru) koji očekuje profit i sigurnost.	Orijentiranost prema klijentu (štediši, investitoru) koji želi etičku upotrebu novca.
Ulaze u aktivnosti u kojima mogu ostvariti veći profit.	Ulažu u tvrtke koje unapređuju društvo i okoliš.
Ulaze u tvrtke bez korištenja negativnih kriterija ili ekskluzije.	Ulažu u tvrtke primjenjujući pozitivne kriterije za investiranje.
Ne pružaju jasne informacije o tome gdje ulažu svoja sredstva.	Pružaju jasne informacije o tome gdje ulažu svoja sredstva.
Ne daju klijentima mogućnost odlučivanja o tome gdje uložiti novac.	Daju klijentima mogućnost odlučivanja o tome gdje uložiti novac (primjerice okoliš, društvene inicijative, kulturu i civilno društvo).
Pozajmljuju klijentima uz jamstva i kolateral.	Pozajmljuju klijentima na temelju izvodljivosti njihovih projekata bez ikakvih garancija i kolaterala.
Odobravaju kredite koji su više podešeni potrebama banaka, nego klijenata.	Odobravaju kredite prilagođene zahtjevima i potrebama projekta.
Menadžeri donose odluke.	Klijenti i dionici sudjeluju u odlučivanju.

Slika 2: Razlike između tradicionalnog i etičkog bankarstva

Izvor: Kundid, A. (2014.): Etičko bankarstvo – novi koncept bankarstva, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 250.

Sa slike 2 je vidljivo da su razlike između etičkog i tradicionalnog bankarstva mnogobrojne. Pritom se etičko bankarstvo ističe fokusiranjem na klijenta kojem je pružena mogućnost odlučivanja te mu se daje uvid u brojne informacije koje tradicionalne banke ne pružaju svojim klijentima. Sve to poduzima se s ciljem dugoročnog poboljšanja i razvoja društva, okoliša i ekonomije. Na ovim razlikama u poslovanju temeljena su određena pitanja u empirijskom dijelu rada jer je bilo zanimljivo istražiti kako ispitanici percipiraju ove razlike te koliko su im zapravo značajne kada je riječ o njihovom odnosu s bankama.

Temeljna razlika između tradicionalnih i etičkih banaka je također i da su u etičkim bankama klijenti ujedno i vlasnici banke te se odlučivanje u banci temelji na principu „jedan član, jedan glas“. Time je osigurano uvažavanje mišljenja svakog od članova etičke banke, bez obzira na visinu temeljnog uloga. Kada je riječ o kamatnim stopama po kojima se odobravaju krediti, najčešće je riječ o 1% do 4%, po čemu su etičke banke povoljnije u odnosu na tradicionalne banke. Također, jedna od ključnih značajki etičke banke je i nenaplaćivanje temeljnih bankarskih usluga kao što su vođenje tekućih i žiro računa u domaćoj i stranoj valuti, domaćeg platnog prometa, kartičnog poslovanja te internet i mobilnog bankarstva.[45]

3.4. Etičko bankarstvo na globalnoj razini

Kada je riječ o etičkom bankarstvu na globalnoj razini, posljednjih desetljeća doživjelo je značajan uspjeh te je tendencija općeg rasta i razvoja poslovanja etičkih banaka na globalnoj razini naročito izražena nakon financijske krize. Neke od najpoznatijih etičkih banaka na globalnoj razini su one spomenute u prethodnom dijelu rada:[46]

- ShoreBank, (1973), SAD;
- GLS Bank, (1974), Njemačka;
- Triodos Bank, (1980), Nizozemska, s podružnicama u Belgiji i Velikoj Britaniji;
- Freie Gemeinschaftsbank in der Schweiz, (1984), Švicarska;
- Merkur Bank, (1985), Danska;
- Wainwright Bank and Trust Cy, (1987), SAD;
- Alternative Bank Schweiz, (1990), Švicarska;
- Cultura Sparebank, (1997), Norveška;
- Ekobanken, (1998), Švedska;
- Banca Popolare Etica, (1998), Italija te
- Charity Bank, (2002), Velika Britanija.

Kada je riječ o karakteristikama etičkih banaka te specifičnom financiranju istraživanja su pokazala rezultate iz kojih su vidljive brojne korisnosti etičkog bankarstva. Kao primjeri se mogu uzeti mikrokrediti za obrazovanje te osnaživanje žena u nerazvijenim zemljama te krediti za određene društvene ciljeve na globalnoj razini. Na ovaj način se pruža mogućnost

[45] Smajla, N., Varičak, I. i Cegur Radović, T. (2016.): Usporedba poslovanja etičnih i tradicionalnih banaka, 6. Međunarodni stručno znanstveni skup, Zaštita na radu i zaštita zdravlja, Zadar, str. 850.-851.
[46] De Clerck, F. (2019): Ethical Banking, Triodos Bank Group, Belgija, str. 8.

financiranja socijalno ugroženih skupina, koje inače ne bi imale pristup novčanim sredstvima, potiče se razvoj društva te će u konačnici ovi mikrokrediti imati vrlo značajan utjecaj na ekonomiju ne samo na lokalnoj, nego i globalnoj razini.[47]

3.5. Okvir za razvoj etičkog bankarstva u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je zabilježen pokušaj osnivanja etičke banke 2016. godine, ali je to osnivanje propalo. Etička banka je trenutno projekt u razvoju kojem će temeljni cilj biti investiranje u projekte koji će biti financijski, društveno te ekološki održivi. Pritom se naglašava da će, kada se osnuje, etička banka biti prva banka u Hrvatskoj koja će biti isključivo u vlasništvu svojih klijenata.[48]

Do ponovnog pokušaja osnivanja etičke banke, moguće je učlanjenje u Zadrugu za etično financiranje (ZEF). Kada je riječ o učlanjivanju fizičkih i pravnih osoba koje obavljaju gospodarsku djelatnost, moguće je razvrstavanje prema predmetu djelatnosti u sekcije, a sve s ciljem predlaganja novih ideja i projekata, što će u konačnici imati utjecaj na definiranje općih politika te implementaciju programa buduće etičke banke kada se ista osnuje.[49]

Trenutačno u ZEF-u postoji 13 sekcija:[50]

- Poljoprivreda i proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića;
- Ostala prerađivačka industrija;
- Obnovljivi izvori energije i zaštita okoliša;
- Trgovina na veliko i malo;
- Turizam i ugostiteljstvo;
- Informacijsko – komunikacijske tehnologije;
- Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti;
- Obrazovanje;
- Ostale uslužne djelatnosti;
- Sport i kultura;
- Zaštita i promicanje ljudskih prava;

[47] Charitybank, dostupno na: https://charitybank.org/social-impact#stories (01.09.2019.)
[48] Zadruga za etičko financiranje, dostupno na: https://www.zef.hr/hr/o-nama/eticna-banka (28.08.2019.)
[49] Zadruga za etičko financiranje, dostupno na: https://www.zef.hr/system/document/document_hr/37/ZEF_SEKCIJE.pdf (28.08.2019.)
[50] Ibid.

- Graditeljstvo i prostorno planiranje te
- Žene poduzetnice.

Vidljivo je da su sekcije bazirane na društvenim ciljevima te zaštiti okoliša, što je primat poslovanja etičkih banaka, utemeljen na društvenoj odgovornosti s ciljem dugoročnog razvoja društva. Do osnivanja etičke banke, članovima ZEF-a je omogućeno mikrokreditiranje projekata koji su u sferi društvenog poduzetništva. Pritom je moguće financiranje i ostalih subjekata uz uvjet da postanu članovi ZEF-a.[51]

3.6. Generalno o hrvatskom bankarskom sektoru

U Hrvatskoj trenutno posluje 20 banaka koje imaju odobrenje za rad, odnosno sljedeće banke:[52]

- Addiko Bank d.d., Zagreb;
- Agram banka d.d., Zagreb;
- Banka Kovanica d.d., Varaždin;
- Croatia banka d.d., Zagreb;
- Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka;
- Hrvatska poštanska banka d. d., Zagreb;
- Imex banka d.d., Split;
- Istarska kreditna banka Umag d.d., Umag;
- J&T banka d.d., Varaždin;
- Karlovačka banka d.d., Karlovac;
- KentBank d.d., Zagreb;
- OTP banka Hrvatska d.d., Split;
- Partner banka d.d., Zagreb;
- Podravska banka d.d., Koprivnica;
- Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb;
- Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb;
- Samoborska banka d.d., Samobor;
- Sberbank d.d., Zagreb;

[51] ZEF (2018.): Pilot projekti, Poticanje društvenog poduzetništva, Upute za tražitelje zajmova, dopunjena verzija, dostupno na: https://www.zef.hr/system/document/document_hr/13/ZEF_Pilotprojekti_Poticanje_dru%C5%A1tvenog_poduzetni%C5%A1tva_Upute_za_prijavitelje_2018_dopuna.pdf (28.08.2019.)

[52] HNB (2019.): Bilten 254, HNB, Zagreb, str 117.

- Slatinska banka d.d., Slatina te
- Zagrebačka banka d.d., Zagreb.

Većina banaka je u stranom vlasništvu, najčešće austrijskom i talijanskom, što može negativno utjecati na gospodarstvo države zbog odljeva sredstava (ponajprije kroz isplatu ostvarene dobiti).

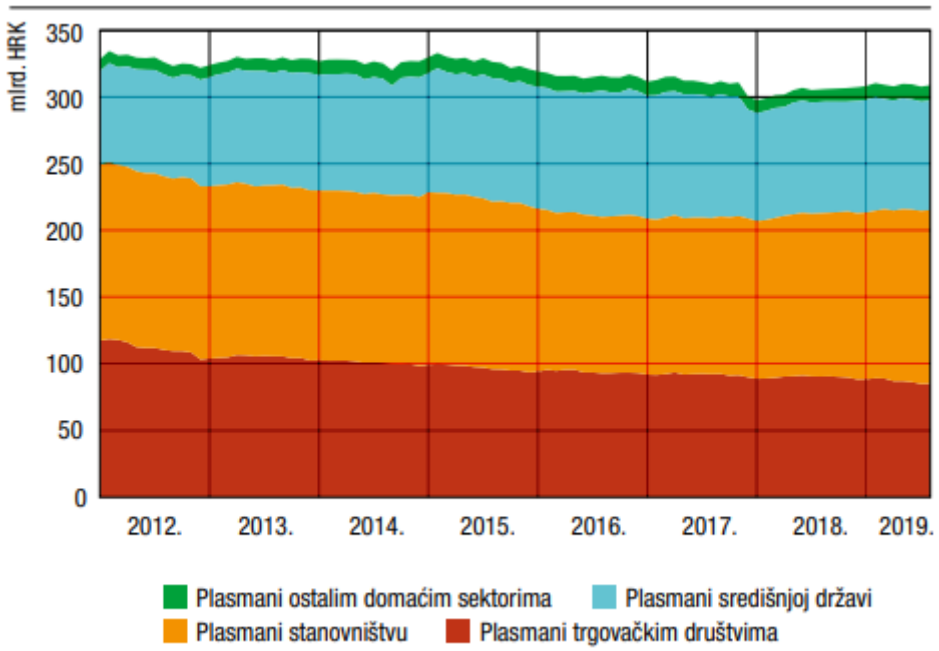
	2014. XII.	2015. XII.	2016. XII.	2017. XII.	2018. XII.	2019. III.	2019. VI.	2019. VII.	2019. VIII.
STANJA									
AKTIVA									
1. Pričuve kreditnih institucija kod središnje banke	48.560,4	47.416,0	54.475,8	68.802,1	75.741,6	76.059,8	73.996,3	72.498,4	75.912,7
1.1. Kunske pričuve kod središnje banke	44.815,6	43.613,8	50.822,3	60.846,3	73.680,4	74.754,1	72.488,9	70.417,8	74.195,1
1.2. Devizne pričuve kod središnje banke	3.744,8	3.802,2	3.653,5	7.955,8	2.061,2	1.305,7	1.507,5	2.080,6	1.717,6
2. Inozemna aktiva	43.943,2	48.058,2	43.838,9	39.349,2	40.886,8	37.297,0	36.776,3	41.484,0	46.337,7
3. Potraživanja od središnje države i fondova socijalne sigurnosti	89.724,0	90.906,7	93.506,3	81.781,3	84.162,7	82.527,0	82.663,0	81.953,2	82.048,9
4. Potraživanja od ostalih domaćih sektora	229.574,1	222.494,8	214.773,3	212.994,8	217.081,7	220.259,2	219.835,1	218.908,7	219.861,7
4.1. Potraživanja od lokalne države	4.714,0	4.459,2	4.166,6	4.055,3	4.348,8	4.387,2	4.331,0	4.340,9	4.684,5
4.2. Potraživanja od nefinancijskih društava	98.406,0	93.529,0	92.986,6	89.900,7	88.232,7	88.939,1	86.261,3	84.839,6	85.125,8
4.3. Potraživanja od kućanstava	126.454,1	124.506,7	117.620,2	119.038,8	124.500,2	126.933,0	129.242,8	129.728,2	130.051,4
5. Potraživanja od ostalih bankarskih institucija	....	....	....	....	....	....	....	....	....
6. Potraživanja od nebankarskih financijskih institucija	....	....	....	....	....	....	....	....	....
7. Potraživanja od investicijskih fondova osim novčanih fondova	331,7	396,4	701,2	602,0	1.076,2	1.382,8	1.393,9	1.382,1	1.479,4
8. Potraživanja od drugih financijskih posrednika	5.016,2	4.710,7	4.538,2	3.602,3	3.765,5	3.728,0	4.176,5	4.145,0	4.194,4
9. Potraživanja od pomoćnih financijskih institucija	1.335,7	1.125,4	1.080,4	1.180,5	877,4	765,8	738,6	741,7	747,3
10. Potraživanja od osiguravajućih društava i mirovinskih fondova	744,9	1.276,0	416,3	552,5	435,2	448,5	705,9	623,8	503,4
Ukupno (1+2+3+4+5+6+7+8+9+10)	**419.230,2**	**416.384,2**	**413.330,4**	**408.864,6**	**424.027,1**	**422.468,3**	**420.285,5**	**421.736,9**	**431.085,6**
PASIVA									
1. Depozitni novac	44.892,1	50.474,8	61.002,1	73.873,4	91.857,2	91.260,4	96.356,8	99.228,5	102.466,6
2. Štedni i oročeni depoziti	34.440,2	35.199,3	35.609,8	35.182,5	34.603,7	36.200,8	35.584,5	34.514,4	34.351,3
3. Devizni depoziti	164.866,6	171.323,9	169.704,4	164.103,9	162.231,2	159.597,0	158.114,5	161.866,4	166.019,0
4. Obveznice i instrumenti tržišta novca	2.161,3	2.177,8	2.400,2	1.014,8	931,0	1.853,8	2.154,1	2.150,6	2.144,2
5. Udjeli novčanih fondova	8.368,1	8.004,2	9.714,2	7.506,3	6.269,5	1,3	1,3	1,3	1,3
6. Inozemna pasiva	62.328,2	46.638,9	34.247,2	28.157,2	30.054,0	31.671,2	30.733,7	26.925,2	26.017,9
7. Depoziti središnje države i fondova socijalne sigurnosti	19.236,7	17.599,5	17.289,7	17.348,7	17.171,6	18.724,5	18.695,6	17.115,8	20.047,1
8. Krediti primljeni od središnje banke	11,0	168,5	1.113,1	1.274,4	2.020,9	2.019,9	2.019,5	2.019,1	2.019,1
9. Ograničeni i blokirani depoziti	3.076,0	3.930,1	3.103,7	3.855,5	4.367,7	4.812,2	5.080,0	5.327,8	5.293,0
10. Kapitalski računi	87.151,2	83.290,2	86.042,7	84.958,5	81.140,2	82.270,4	77.890,1	78.452,7	79.269,7
11. Ostalo (neto)	−7.301,1	−2.422,7	−6.896,7	−8.410,6	−6.619,8	−5.943,2	−6.344,6	−5.865,1	−6.543,7
Ukupno (1+2+3+4+5+6+7+8+9+10+11)	**419.230,2**	**416.384,2**	**413.330,4**	**408.864,6**	**424.027,1**	**422.468,3**	**420.285,5**	**421.736,9**	**431.085,6**

Slika 3: Bilanca drugih monetarnih institucija

Izvor: HNB (2019.): Bilten 254, HNB, Zagreb, str. 27.

Na slici 3 prikazana je konsolidirana bilanca drugih monetarnih institucija (odnosno monetarnih institucija bez HNB-a) te je vidljivo da se njihova aktiva konstantno kreće iznad 400 milijardi kn u posljednjih nekoliko godina. Pritom je od 2015. do 2017. godine došlo do smanjivanja njihove aktive. Najznačajnija stavka u aktivi su potraživanja od kućanstava koja su bila u padu

od 2015. do 2017. godine nakon čega ponovo slijedi rast ove stavke. Može se uočiti da je pad ove stavke izravno utjecao na smanjivanje aktive u navedenim godinama. U pasivi, najznačajnija stavka su devizni depoziti koji konstantno variraju u promatranom razdoblju, ali u prosjeku ne padaju ispod 160 milijardi kuna.

Slika 4: Struktura plasmana kreditnih institucija

Izvor: HNB (2019.): Bilten 254, HNB, Zagreb, str. 12.

Na slici 4 prikazana je struktura plasmana kreditnih institucija u Hrvatskoj. Može se uočiti da su plasmani kontinuirano na razini iznad 300 milijardi kn, pri čemu su plasmani trgovačkim društvima u blagom padu posljednjih godina, dok plasmani stanovništvu kao najznačajniji plasmani i plasmani središnjoj državi blago variraju.

Ako se analizira financijsko tržište u Hrvatskoj, može se uočiti da postoji potencijal za otvaranje prve etičke banke, primarno zbog brojnih građana koji kod tradicionalnih banaka teško mogu doći do kredita, a koje bi se kroz mikrokreditiranje moglo potaknuti na rješavanje financijskih poteškoća te na osnivanje gospodarskih subjekata (ili razvoj postojećih). Vidljivo je da su u poslovanju kreditnih institucija primarni odnosi s građanima, ali iste ne odobravaju kredite po principu etičkog bankarstva, što u konačnici može dovesti do posljedica koje su vidljive tijekom posljednjih godina (s naglaskom na slučaj franak i pojave nemogućnosti vraćanja kredita, koja je nastala kao posljedica promjene tečaja švicarskog franka). Kada bi tradicionalne banke

odobravale kredite po principu etičkih banaka, za očekivati je da bi došlo do značajne promjene u strukturi i načinu financiranja.

Kao posljedica brojnih negativnih iskustava u odnosima s bankama tijekom posljednjih godina, raste nepovjerenje u iste, što se uvelike odražava i na njihovo poslovanje kroz smanjivanje poslovnih odnosa s bankama, odnosno rastuće nepovjerenje u banke kao depozitne institucije i izbjegavanje korištenja kredita, ukoliko postoje neki drugi mogući izvori sredstava. Također, značajan utjecaj na poslovanje ima i smanjivanje kamatnih stopa, kako aktivnih, tako i pasivnih kamatnih stopa. Iako bi zbog negativnih stavova o bankama za očekivati bilo smanjivanje depozita te kredita tijekom posljednjih godina, depoziti se ne smanjuju značajnije zbog sigurnosti ovakvog oblika ulaganja novca, a također ni krediti, najčešće zbog nemogućnosti korištenja drugih izvora sredstava.

Iako se etičke banke zbog svojih karakteristika smatraju poboljšanim oblikom banaka, upitno je skorije osnivanje etičke banke u Hrvatskoj. Jedan od najznačajnijih problema ove vrste banaka je svakako i prikupljanje depozita, budući da jako mali broj štediša pristaje na niže kamatne stope (ukoliko smatra da je etička banka jednaka kao i svaka druga banka). U nastavku rada dani su rezultati provedene ankete, koja je za cilj imala analizirati potražnju za uslugama etičke banke u Hrvatskoj.

4. ANALIZA POTRAŽNJE ZA USLUGAMA ETIČKOG BANKARSTVA U HRVATSKOJ

4.1. Anketni upitnik

Anketa na kojoj je temeljen empirijski dio ovog rada provedena je na populaciji ispitanika vrlo različitih karakteristika. Pritom je prikupljeno 150 odgovora na anketu koja se provodila online (uz pomoć Google obrasca za ankete), u razdoblju od 13. kolovoza do 05. rujna 2019. godine. Anketni upitnik je inspiriran radom Kundid (2014) o općim karakteristikama etičkog bankarstva. Nakon pitanja koja se odnose na potražnju za uslugama etičkog bankarstva u Hrvatskoj te znanja i stavove o tom konceptu bankovnog poslovanja, postavljena su standardna pitanja koja se odnose na spol, dob i druge relevantne socio-demografske karakteristike ispitanika. Anketni upitnik priložen je radu.

4.2. Uzorak istraživanja

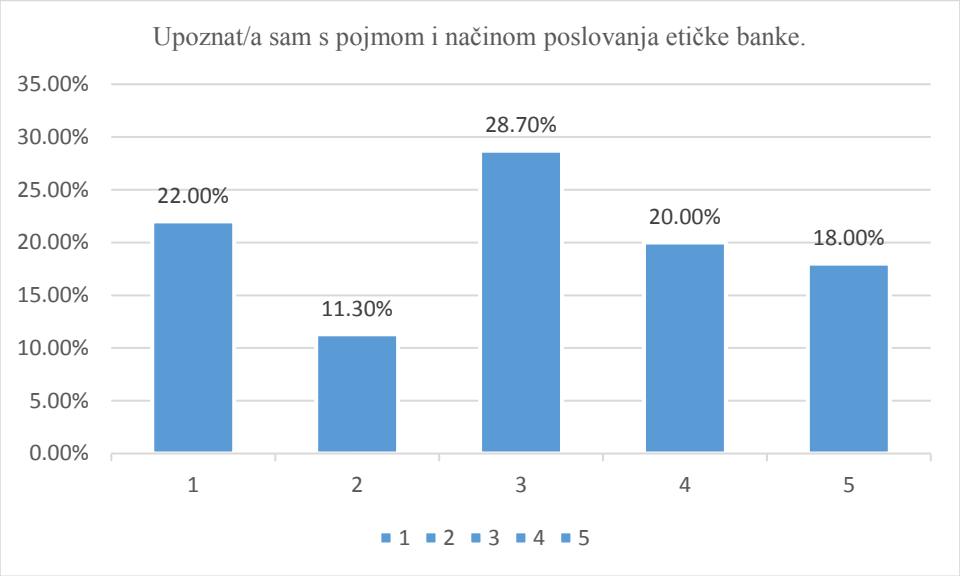
Ciljana populacija ovog istraživanja su hrvatski građani, ali zbog nemogućnosti provođenja opsežnijeg istraživanja, odabran je uzorak poznanika studentice i mentorice ovog rada te kontakata poznanika. Istima je anketa proslijeđena elektroničkim putem te je finalno prikupljeno 150 odgovora na anketu.

Na anketu su većinom odgovorile žene, odnosno 80,7%. Ispitane su različite dobne skupine. Točnije, 1,4% ispitanika je mlađe od 20 godina, 26% ispitanika ima od 21 do 30 godina, 28% ispitanika ima od 31 do 40 godina, 31,3% ispitanika ima od 41 do 50 godina te 13,3% ispitanika je starije od 51 godine. Od ukupnog broja ispitanika, 31,3% ima SSS ili nižu stručnu spremu, 18,7% VŠS, dok gotovo 50% ispitanika ima VSS (zbog čega bi se moglo očekivati da ispitanici poznaju pojam etičke banke te obilježja ove vrste bankarstva). Istraživanje je pokazalo da su ispitanici ekološki osviješteni te da su potencijalni filantropi, ali i da veliki dio smatra da ne zarađuje dovoljno za zadovoljavanje vlastitih životnih potreba. Konačno, 76,7% ispitanika je zaposleno, dok 23,3% ispitanika nije zaposleno.

4.3. Rezultati istraživanja

U ovom dijelu rada obrađuju se mišljenja ispitanika o etičkim bankama s ciljem analiziranja opravdanosti osnivanja etičke banke u Hrvatskoj, budući da je mogućnost pridobivanja klijenata temelj uspješnog poslovanja banke, bez obzira o kojoj vrsti banke je riječ.

Grafikon 1: Upoznatost ispitanika s pojmom i načinom poslovanja etičke banke (N=150)

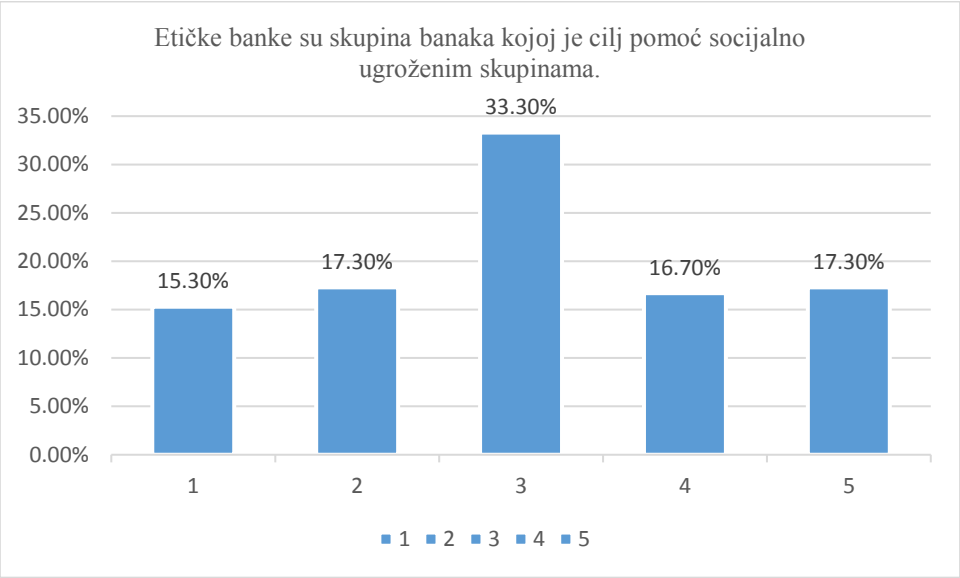

Izvor: izrada studentice.

Cilj prvog pitanja bio je ispitati upoznatost ispitanika s pojmom etičke banke. Iz grafikona 1 je vidljivo da 22% ispitanika nije upoznato s pojmom i načinom poslovanja etičke banke, dok 38% smatra da je upoznato s pojmom i načinom poslovanja etičke banke. Ostali ispitanici ili se djelomično ne slažu s navedenom tvrdnjom (11,3%) ili nisu sigurni u svoj odgovor (28,7%).

Može se zaključiti da ipak najveći dio ispitanika uopće nije upoznat s pojmom etičke banke, zbog čega bi prilikom osnivanja etičke banke u Hrvatskoj, bilo nužno educirati potencijalne klijente, ali i svakako poduzeti brojne marketinške aktivnosti, kojima bi se prezentirali potencijali korištenja usluga etičkih banaka korisnicima.

Grafikon 2: Percepcija ispitanika o etičkim bankama kao skupini banaka kojoj je cilj pomoć socijalno ugroženim skupinama (N=150)

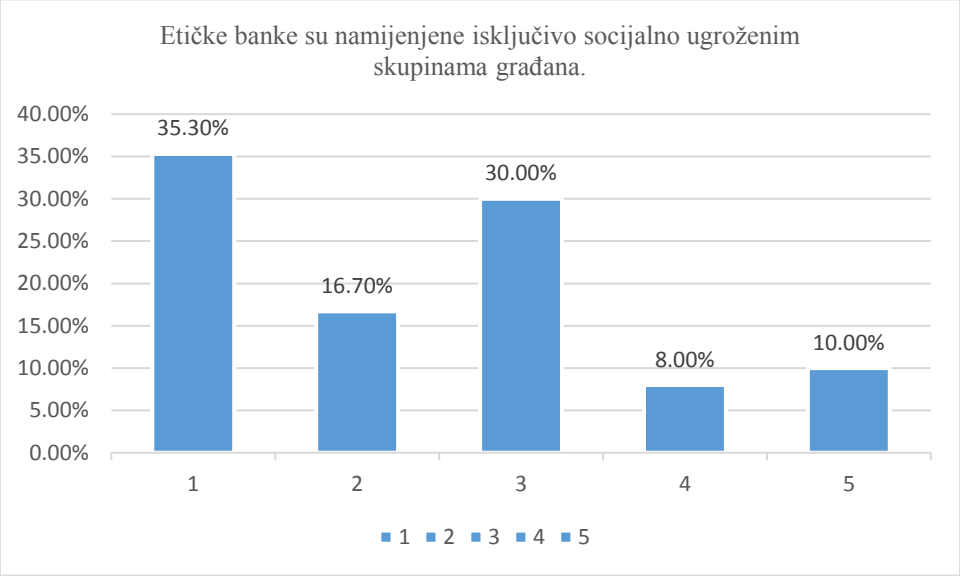

Izvor: izrada studentice.

Cilj drugog pitanja je istražiti percepcije ispitanika o etičkim bankama kao bankama kojima je cilj pomoći socijalno ugroženim skupinama stanovnika. Iz grafikona 2 je vidljivo da 34% ispitanika percipira etičke banke kao banke koje imaju za cilj pomoći socijalno ugroženim stanovnicima, dok oko 32% ima potpuno obrnutu percepciju o ovoj tvrdnji. Ostali ispitanici nisu sigurni u svoj stav (33,3%).

I iz ovih odgovora je vidljivo da je nužno provesti educiranje potencijalnih korisnika usluga etičkog bankarstva o tome koji su zapravo ciljevi poslovanja etičkih banaka te da benevolentnost prema socijalno ugroženim skupinama može biti samo jedan od ciljeva poslovanja, ali da svakako, kao kad je riječ o poslovanju običnih/konvencionalnih banaka, niti etičke banke neće odobriti kredite skupinama za koje se procijeni da nikako neće biti u mogućnosti vratiti sredstva, odnosno da će projekt koji se kreditira biti u potpunosti neuspješan. Naime, osnovni cilj poslovanja je također i zaštita sredstava klijenata koji su poklonili svoje povjerenje etičkoj banci te deponirali novac u istu. U situaciji da etička banka kreditira socijalno ugrožene skupine građana te isti ne vrate posuđena sredstva, to može imati negativne efekte na poslovanje etičke banke, ali i poljuljati povjerenje deponenata, koji u tom slučaju mogu povući svoje depozite.

Grafikon 3: Percepcija ispitanika o etičkim bankama kao bankama koje su namijenjene isključivo socijalno ugroženim skupinama građana (N=150)

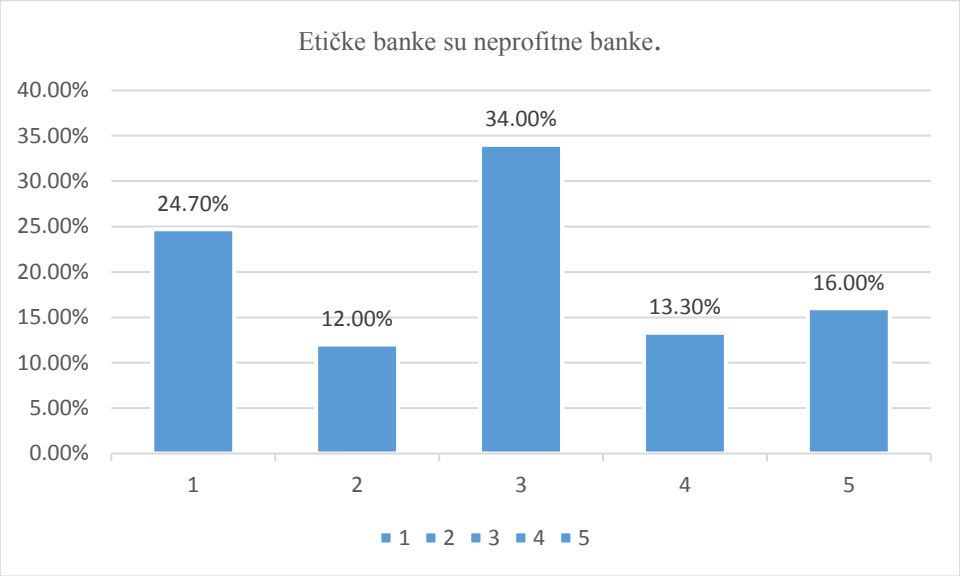

Izvor: izrada studentice.

Cilj trećeg pitanja je istražiti percepcije ispitanika o etičkim bankama kao bankama koje su namijenjene isključivo socijalno ugroženim skupinama građana. Iz grafikona 3 je vidljivo da se ispitanici uglavnom ne slažu s ovom tvrdnjom, budući da se njih čak 82% ili ne slaže s ovom tvrdnjom ili u nju nije sigurno. Ostatak od 18% smatra da je upravo klijentela etičkih banaka socijalno ugrožena.

Kao što je ranije zaključeno, trebalo bi uložiti dodatne napore s ciljem educiranja potencijalnih korisnika usluga etičkih banaka, budući da dio ispitanika percipira etičke banke kao socijalne institucije, što je daleko od definicije etičke banke.

Grafikon 4: Percepcija ispitanika o etičkim bankama kao neprofitnim bankama (N=150)

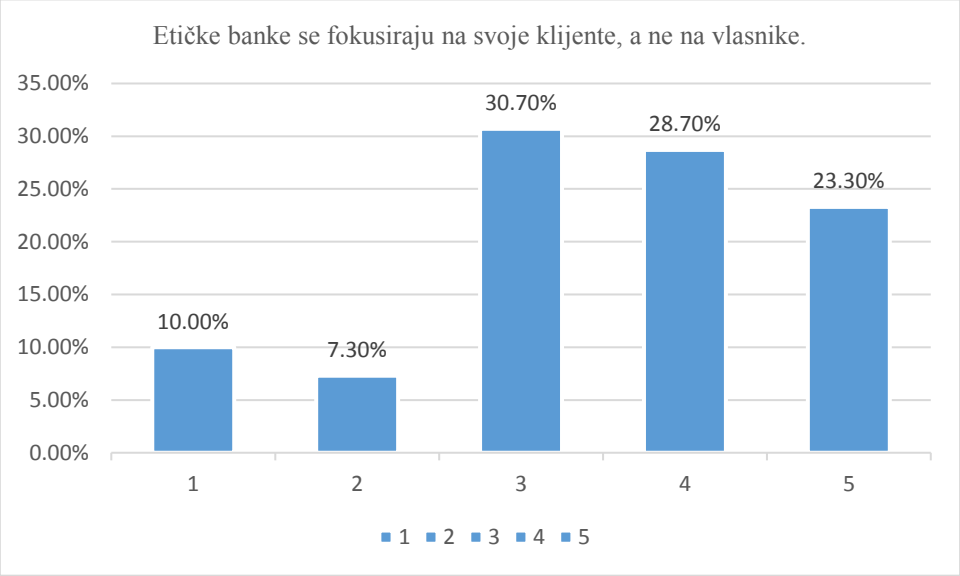

Izvor: izrada studentice.

Cilj četvrtog pitanja je istražiti percepcije ispitanika o etičkim bankama kao neprofitnim bankama. Oko 29% ispitanika percipira etičke banke kao neprofitne institucije, 34% nije sigurno, dok samo nešto više od 26% zna da su etičke banke profitne institucije (grafikon 4).

Koliko god bili altruistični ciljevi osnivača etičkih banaka te njihovo djelovanje, banke moraju ostvariti određeni profit kako bi mogle razvijati svoje poslovanje u budućnosti, ali i privlačiti nove ulagače. Svakako da je dobit etičkih banaka značajno manja u odnosu na obične ili konvencionalne banke, ali nije poželjno da banka posluje s gubitkom, što izravno može nastati kao posljedica preniskih kamata na odobrene kredite, odnosno kao premala razlika kamatnih stopa na deponirana sredstva te kamatnih stopa na odobrene kredite. U tom slučaju, banka ne ostvaruje dovoljne prihode od poslovanja iz kojih bi trebala pokrivati sve svoje troškove poslovanja.

Grafikon 5: Percepcija ispitanika o tome da se etičke banke fokusiraju na svoje klijente, a ne na vlasnike (N=150)

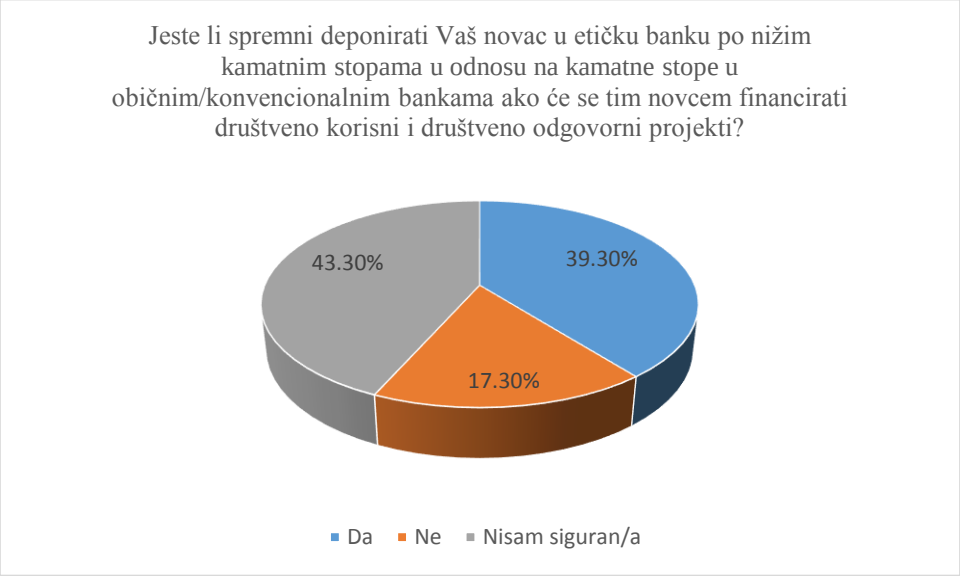

Izvor: izrada studentice.

Cilj petog pitanja je istražiti percepcije ispitanika o fokusu etičkih banaka, odnosno suglasnost s tvrdnjom da je fokus etičkih banaka na klijentima, a ne na vlasnicima banke. Od ukupnog broja ispitanika, 52% suglasno je s tom tvrdnjom, oko 30% nije sigurno, dok 17,3% percipira da su etičke banke ipak više fokusirane na vlasnike (grafikon 5).

Iz ovoga proizlazi i zaključak da se potencijalnim klijentima, ali i budućim ulagačima u etičke banke mora razjasniti da je primarni fokus etičkih banaka na dobrobiti klijenata te se svakako uvažavaju njihove potrebe, ali da se nipošto ne smije zanemariti dobrobit vlasnika banke. Nužno je diferencirati etičke banke od običnih/konvencionalnih banaka gdje je primat na interesima vlasnika banke često nauštrb interesa klijenata banke, bilo da je riječ o deponentima ili korisnicima kredita.

Grafikon 6: Spremnost ispitanika na deponiranje novca u etičke banke s ciljem financiranja društveno korisnih i društveno odgovornih projekata (N=150)

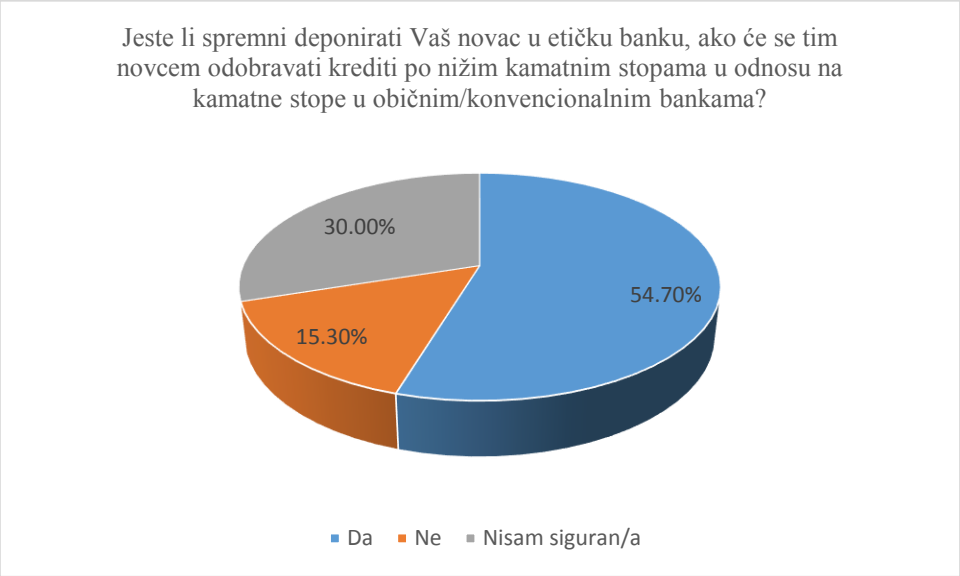

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanja je istražiti spremnost ispitanika na deponiranje novca u etičke banke po nižim kamatnim stopama u odnosu na konvencionalne banke, ako će se prikupljenim sredstvima financirati društveno korisni i društveno odgovorni projekti. Iz grafikona 6 je vidljivo da je 39,3% ispitanika spremno deponirati svoj novac u etičke banke po nižim kamatnim stopama u odnosu na kamatne stope u običnim/konvencionalnim bankama, ako će se tim novcem financirati društveno korisni i društveno odgovorni projekti. Ipak, 17,3% ispitanika to ne želi, dok 43,3% ispitanika nije sigurno kako bi postupili u takvoj situaciji.

Skriveni potencijal leži u velikoj skupini ispitanika koji nisu sigurni kako bi postupili, zbog čega je nužno istražiti uzroke njihove nesigurnosti te im kao potencijalnim klijentima (riječ je o gotovo polovici ispitanika) objasniti prednosti odobravanja kredita s ciljem financiranja društveno korisnih i društveno odgovornih projekata, budući da ti projekti nisu na prvi pogled toliko isplativi kao neki drugi projekti, ali dugoročno gledano, ovi projekti doprinose boljitku šire društvene zajednice. Posebice kada je riječ o društveno odgovornim projektima kod kojih je naglašena ekološka komponenta, budući da je već sada jasno vidljivo da je za opstanak čovječanstva nužno pokretanje što većeg broja takvih projekata (odnosno projekata kojima je ekologija na prvom mjestu, a ne samo ostvarivanje profita nauštrb svih drugih faktora, ali i interesa dionika, izuzev vlasnika poduzeća).

Grafikon 7: Spremnost ispitanika na deponiranje novca u etičke banke s ciljem odobravanja kredita po kamatnim stopama nižim u odnosu na kamatne stope u običnim/konvencionalnim bankama (N=150)

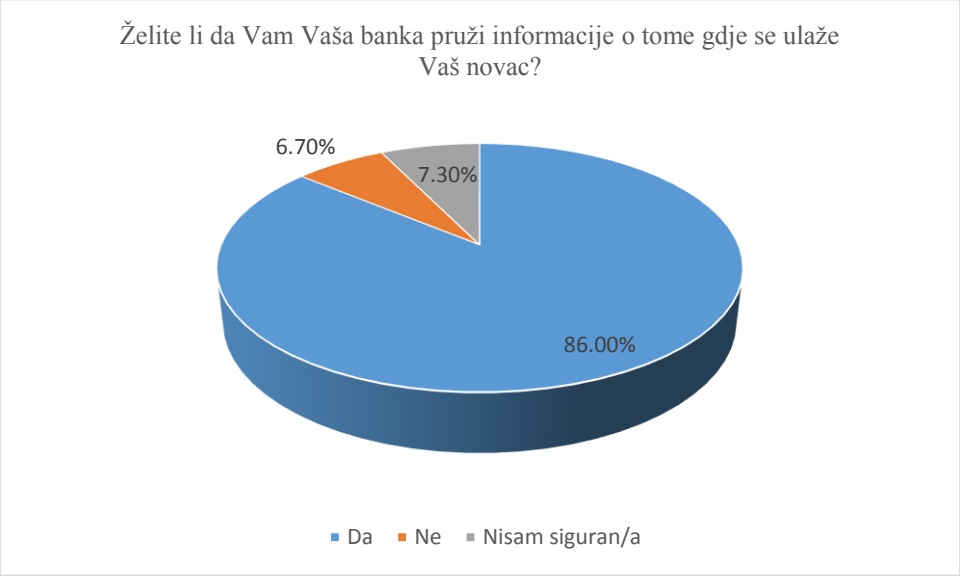

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanja je istražiti spremnost ispitanika na deponiranje novca u etičke banke, ako će se na temelju prikupljenih sredstava odobravati krediti sa nižim kamatnim stopama u odnosu na obične/konvencionalne banke. Iz grafikona 7 je vidljivo da je 54,7% ispitanika spremna deponirati svoj novac u etičke banke po nižim kamatnim stopama u odnosu na obične/konvencionalne banke s ciljem odobravanja kredita po nižim kamatnim stopama. Ipak, 15,3% ispitanika na to nije spremno, dok 30% ispitanika nije sigurno u svoje postupanje u takvoj situaciji.

Iako je uočljiv altruizam ispitanika prema podacima koji se odnose na ovo anketno pitanje, rezultate je svakako nužno uzeti s rezervom, budući da značajan broj ispitanika svakako ima određeni cilj zbog čega bi deponirao svoja sredstva uz nižu kamatnu stopu, a najčešće jer očekuju da će im u budućnosti biti potreban kredit za financiranje određenih potreba. Također, vrlo je značajan rizik da u situaciji kakva je trenutačno s gospodarstvom u Hrvatskoj, gdje značajan broj stanovnika ostvaruje vrlo niske mjesečne/godišnje prihode, da iako su prema ovoj anketi izjavili ovako, u situaciji kada bi konvencionalne banke podigle kamatne stope na depozite ne promijene svoje mišljenje. Odnosno, može se zaključiti da značajan utjecaj na rezultate za ovo pitanje imaju i vrlo niske kamatne stope na depozite koje trenutačno nude obične/konvencionalne banke.

Grafikon 8: Stavovi ispitanika o tome žele li da im banka pruži informacije o tome gdje se ulaže njihov novac (N=150)

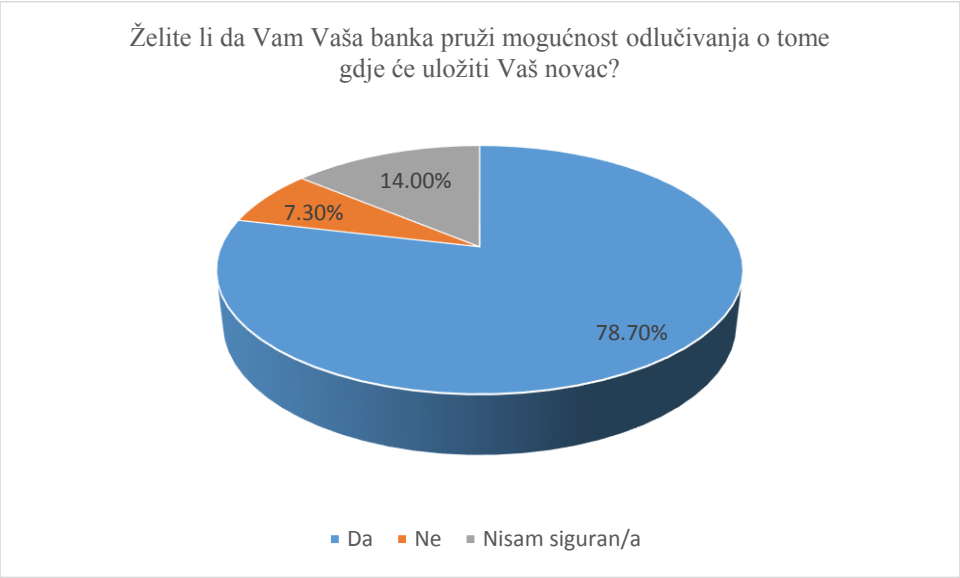

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanja je istražiti žele li ispitanici da im banka čiji su klijent pruži informacije o tome gdje ulaže njihov novac. Iz grafikona 8 je vidljivo da 86% ispitanika želi znati gdje banka ulaže njihov novac, 6,7% ispitanika ne želi znati, dok 7,3% ispitanika nije sigurno želi li znati gdje banka ulaže njihov novac.

Svakako bi bilo poželjno da banke objavljuju gdje ulažu novac svojih deponenata, posebice kada je riječ o običnim/konvencionalnim bankama, budući da bi se na taj način lakše mogle selektirati banke u odnosu na njihovo područje investiranja, a posebice bi se istaknule banke koje odobravaju značajnije iznose kredita poduzećima koja doprinose društvenoj dobrobiti. Ovo je svakako nužno s ciljem poticanja razvoja takvih banaka, budući da danas nije poznato koga banke kreditiraju, s kojim iznosima kredita, a često nije poznata namjena kreditnih sredstava službenicima u banci, ukoliko je riječ o nenamjenskim kreditima, zbog čega je nužno poboljšati informiranost kako deponenata, ali i smanjiti udio nenamjenskih kreditnih sredstava. U ovom segmentu se ističe prednost etičkih banaka koje kada bi pružale informacije deponentima gdje se ulaže njihov novac imaju mogućnost pridobivanja značajnog broja deponenata kojima je iznimno bitno gdje se ulaže njihov novac.

Grafikon 9: Stavovi ispitanika koji se odnose na želju da im banka pruži mogućnost odlučivanja o tome gdje će uložiti njihov novac (N=150)

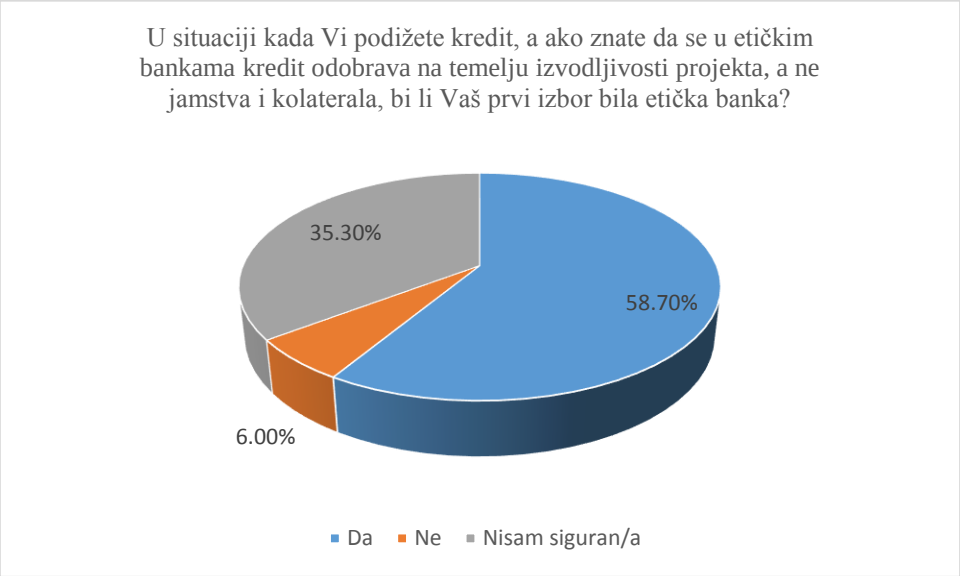

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanja je istražiti žele li ispitanici da im banka pruži mogućnost odlučivanja o tome gdje će uložiti njihov novac. Iz grafikona 9 je vidljivo da čak 78,7% ispitanika želi da im banka pruži mogućnost odlučivanja o tome gdje će se uložiti njihov novac, 7,3% ispitanika ne želi odgovornost za odlučivanje, dok 14% ispitanika nije sigurno.

Iz ovih rezultata je vidljivo da je poželjno da banke svojim deponentima ponude mogućnost odlučivanja o tome gdje će se uložiti njihov novac, bilo da je riječ o geografskoj selekciji, o području u koje se ulaže, izboru između fizičkih i pravnih osoba, vrste projekata i sl. Također se može zaključiti da etičke banke s mogućnošću odlučivanja o tome gdje će se investirati deponirani novac od strane klijenata imaju potencijal razvoja, odnosno prikupljanja značajnijih iznosa deponiranih sredstava te mobiliziranja većeg broja klijenata. Posebice jer bi na ovaj način deponiranje sredstava u banke postalo vrlo slično djelovanju pojedinaca i poduzeća na tržištu kapitala gdje na temelju određenih karakteristika odlučuju gdje će investirati svoj novac.

Grafikon 10: Mišljenja ispitanika o tome bi li etička banka bila njihov prvi izbor u situaciji da podižu kredit, a znaju da se u etičkoj banci krediti odobravaju na temelju izvodljivosti projekta (N=150)

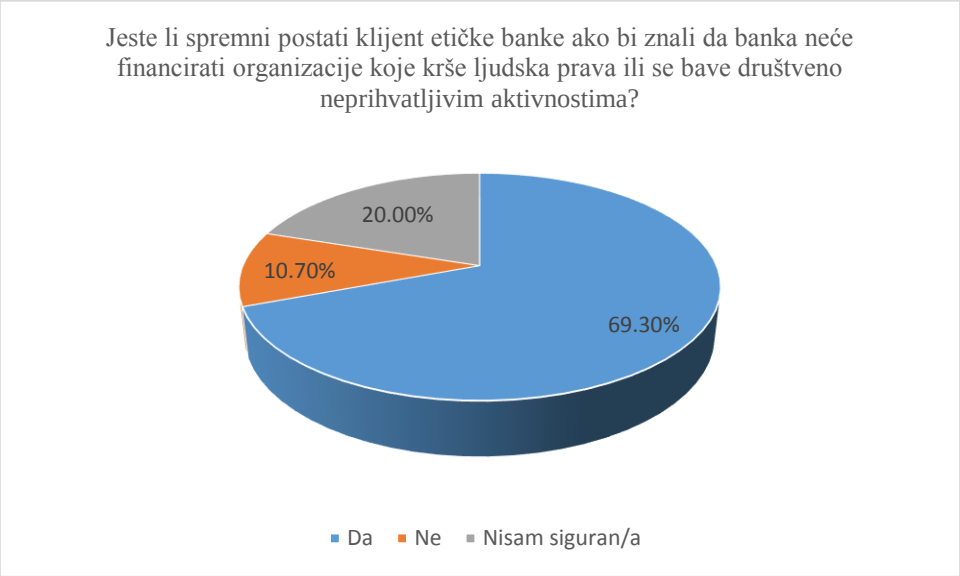

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanja je istražiti mišljenje ispitanika o tome bi li etička banka bila njihov prvi izbor u situaciji da podižu kredit, a da znaju da se u etičkim bankama kredit odobrava temeljem izvodljivosti projekta, a ne na temelju jamstava i kolaterala. Iz grafikona 10 je vidljivo da 58,7% ispitanika smatra da bi njihov prvi izbor u takvoj situaciji bila etička banka, 6% ispitanika postupilo bi potpuno suprotno, dok 35,3% ispitanika ne zna što bi uradilo.

Postavlja se pitanje jesu li ispitanici koji su na ovo pitanje odgovorili niječno ili nisu sigurni u odgovor zapravo pouzdani u izvodljivost projekta za koji bi željeli podići kredit jednog dana. Odobravanje kredita temeljem studije izvodljivosti projekta je svakako povoljnija situacija za fizičke i pravne osobe koje vjeruju u svoj projekt, ali nažalost nemaju mogućnost kolaterala ili pružanja jamstava koja traže obične/konvencionalne banke. Na ovaj način bi se stvorile mogućnosti financiranja za projekte koji imaju veliki potencijal uspjeha, ali je riječ o korisnicima kredita koji prema mjerilima obične/konvencionalne banke nisu kreditno sposobni.

Grafikon 11: Mišljenja ispitanika o spremnosti da postanu klijenti etičke banke ako znaju da banka neće financirati organizacije koje krše ljudska prava ili se bave društveno neprihvatljivim aktivnostima (N=150)

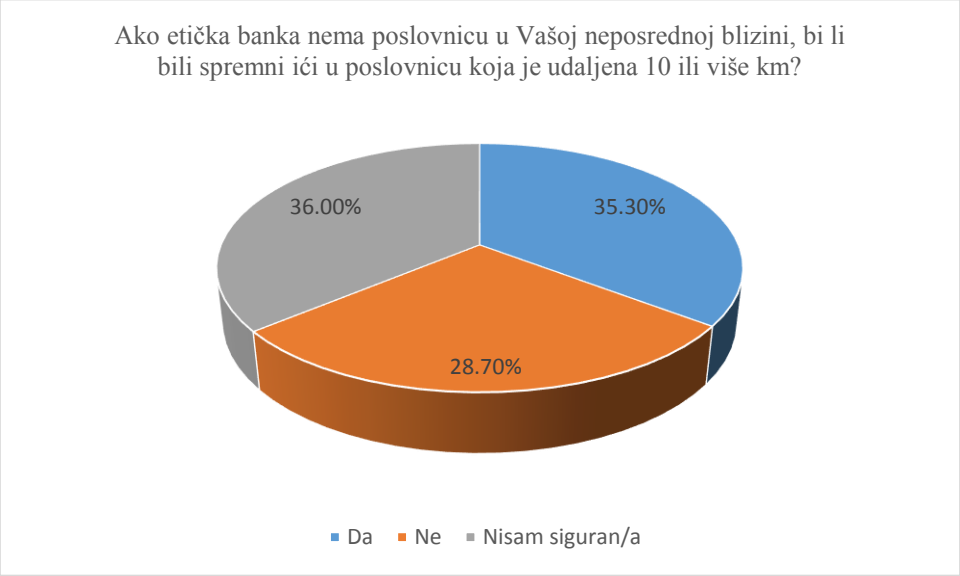

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanja je istražiti spremnost ispitanika da postanu klijenti etičke banke ako bi znali da etička banka neće financirati organizacije koje krše ljudska prava ili se bave društveno neprihvatljivim aktivnostima. Iz grafikona 11 je vidljivo da čak 69,3% ispitanika izjavljuje da bi bili spremni postati klijenti etičke banke ako bi znali da banka neće financirati organizacije koje krše ljudska prava ili se bave društveno neprihvatljivim aktivnostima. No, 10,7% ispitanika izjavljuje da ne bi postali klijenti etičke banke, dok 20% ispitanika nije sigurno.

Ovo saznanje je svakako vrlo značajno kada se gledaju i indirektni utjecaji koje bi ograničavanje financiranja organizacija koje krše ljudska prava ili se bave društveno neprihvatljivim aktivnostima imalo na poduzeća. U situaciji da jedna od banaka ozbiljnije krene s ovakvom praksom te na taj način privuče dodatne klijente, najvjerojatnije je da bi došlo do oponašanja od strane drugih banaka, a u situaciji da navedene organizacije ostaju bez izvora sredstava u obliku kredita, najveći dio njih poduzeo bi određene mjere da promijene svoje ponašanje. Kao primjer ovakvih organizacija se svakako mogu uzeti velike kompanije, posebice kada je riječ o tekstilnoj industriji, u kojoj se najčešće krše ljudska prava i dostojanstvo svojih zaposlenika u proizvodnim pogonima. U situaciji da banke promijene poslovnu politiku prema takvim klijentima, svakako bi se doprinijelo poboljšanju ljudskih prava, odnosno radnih uvjeta zaposlenika.

Grafikon 12: Mišljenja ispitanika o spremnosti odlaska u poslovnicu etičke banke koja je udaljena više od 10km od njihovog prebivališta ili uobičajenog boravišta (N=150)

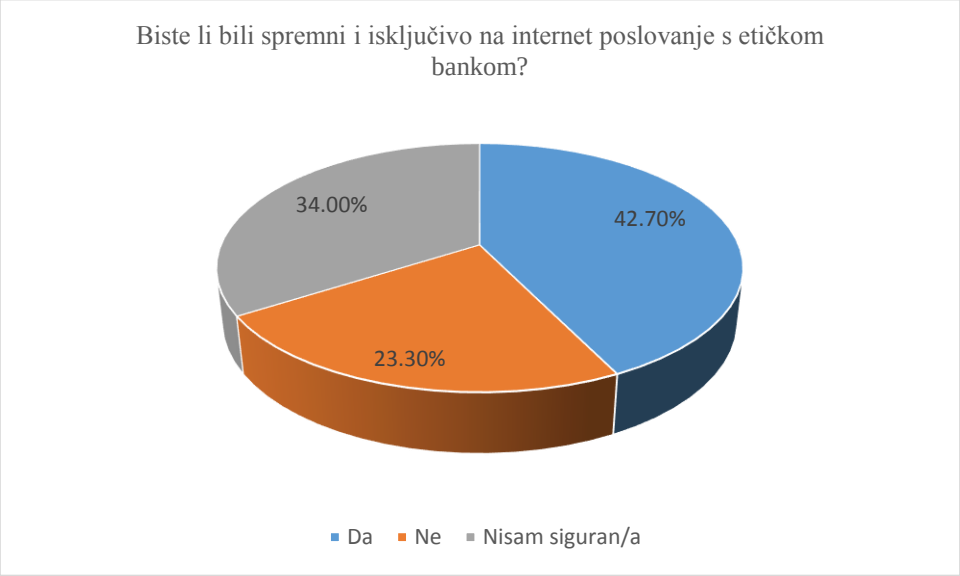

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanja je istražiti spremnost ispitanika na odlazak u poslovnicu etičke banke koja je udaljena više od 10 km od prebivališta ili boravišta ispitanika. Iz grafikona 12 je vidljivo da je 35,3% ispitanika izjavilo da bi išlo u poslovnicu etičke banke koja je 10 ili više km udaljena od njihovog uobičajenog boravišta ili prebivališta. No, 28,7% ispitanika ne bi išlo u etičku banku, ako ne postoji poslovnica u njihovoj neposrednoj blizini, dok 36% ispitanika nije sigurno što bi učinilo.

Iz ovih rezultata je vidljivo da je za banke nužno da imaju poslovnicu što bliže svojim klijentima. Ovo je ujedno problematično za etičke banke koje smanjenjem broja poslovnica nastoje smanjiti opće troškove poslovanja. Ali, ukoliko se analiziraju efekti odlazaka klijenata u poslovnice koje su udaljene više od 10 km od njihovog prebivališta ili uobičajenog boravišta, vidljivo je da će takvi klijenti, ukoliko za prijevoz koriste osobne automobile doprinositi zagađivanju okoliša, što se izravno kosi s načelima poslovanja etičkih banaka. Ujedno, povećavaju se troškovi dolaska u poslovnice banke što svakako odbija značajan broj klijenata. A u situaciji da koriste javni ili drugi organizirani prijevoz koji manje zagađuje okoliš, dolazi do značajnih gubitaka vremena, što ima negativan efekt na slobodno vrijeme korisnika usluge banke (naime postoji velika mogućnost da osoba ne želi postati klijent etičke banke, ukoliko ima jako malo slobodnog vremena, a morala bi ići u poslovnicu etičke banke koja joj nije u blizini). Stoga etičke banke moraju razvijati online oblike pružanja svojih usluga.

Grafikon 13: Mišljenja ispitanika o tome bi li bili spremni na isključivo internet poslovanje s etičkom bankom (N=150)

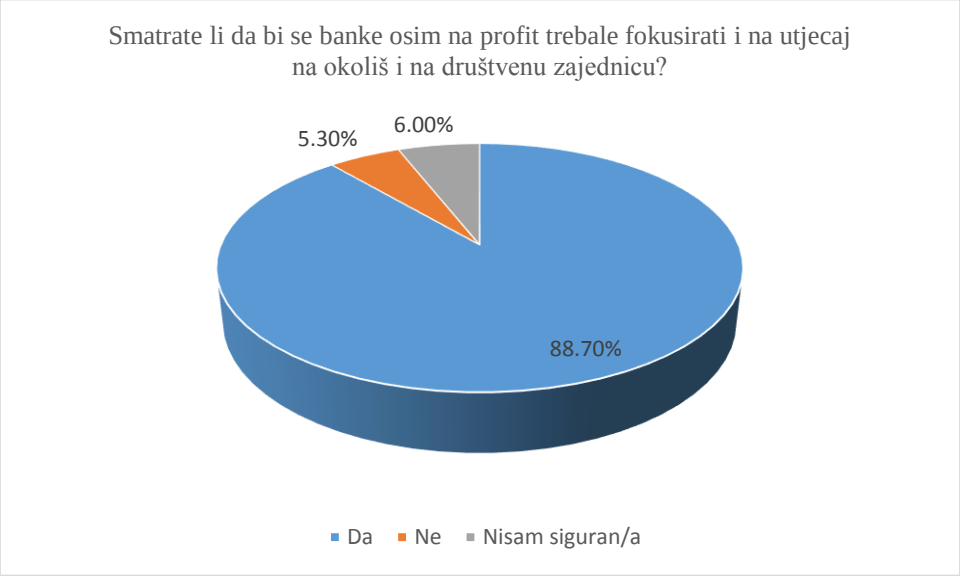

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanja je istražiti bi li ispitanici bili spremni isključivo na internet poslovanje s etičkom bankom. Iz grafikona 13 je vidljivo da bi 42,7% ispitanika bilo spremno na isključivo internet poslovanje s etičkom bankom, 23,3% ispitanika nije spremno, dok 34% ispitanika nije sigurno u to.

Isključivo internet poslovanje je vjerojatno jedna od najboljih opcija, budući da se na ovaj način postižu brojne uštede, bilo da je riječ o uštedama u banci ili kod klijenta banke. Za banke bi se stvorile mogućnosti smanjivanja broja poslovnica, čime bi se izravno doprinijelo smanjivanju broja zaposlenih, odnosno troškova poslovanja, što bi izravno utjecalo i na smanjivanje kamatnih stopa na kredite. Smanjili bi se i negativni efekti utjecaja na okoliš koji nastaju poslovanjem banke, a posebice kada je riječ o klijentima i zaposlenicima koji dolaze s osobnim automobilima u poslovnice banke. Kada je riječ o klijentima, svakako je riječ o uštedi vremena koje im je potrebno za odlazak u poslovnice banke, postižu se značajne novčane uštede te bi im na ovaj način bankovne usluge bile dostupne u bilo koje vrijeme i na bilo kojem mjestu. Također, kada se sve veći dio novčanih transakcija vrši bezgotovinski, smanjuje se potreba za tiskanjem novca te svi troškovi koji se vezuju uz poslovanje s gotovinom, uz povećanje mogućnosti nadzora transakcija.

Grafikon 14: Mišljenja ispitanika o tome smatraju li da bi se banke osim na profit trebale fokusirati i na utjecaj na okoliš i društvenu zajednicu (N=150)

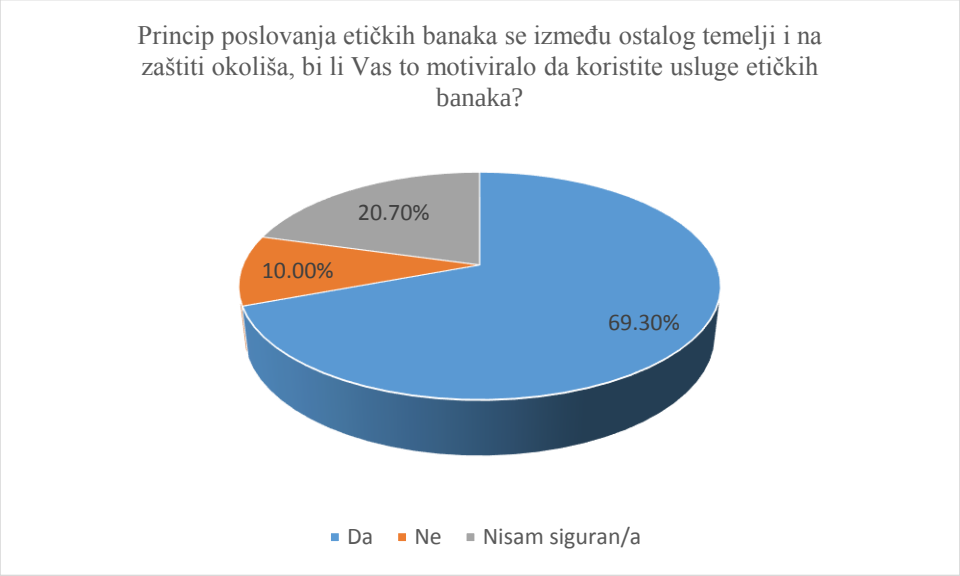

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanja je istražiti smatraju li ispitanici da bi se banke osim na profit trebale fokusirati i na utjecaj na okoliš te društvenu zajednicu. Iz grafikona 14 je vidljivo da gotovo svi ispitanici, odnosno 88,7% njih smatra da bi se banke osim na profit trebale fokusirati i na utjecaj na okoliš i društvenu zajednicu, dok 5,3% ispitanika smatra da to nije potrebno, a 6% ispitanika nije sigurno u svoj stav.

Ovi rezultati su ključni za razvoj etičkih banaka, budući da one nisu fokusirane isključivo na ostvarivanje profita, već na društvene ciljeve kao što su zaštita okoliša i dobrobit društvene zajednice. Potonje je ključno s ciljem dugoročnog razvoja društvene zajednice, ali i očuvanja prirodnih resursa. Razvoj društvene zajednice je ključan za razvoj čovječanstva u dužem vremenskom periodu, a svakako ima izravan utjecaj i na razvoj gospodarstva. Kada je riječ o očuvanju prirodnih resursa, sve više se uočava potreba za zaštitom istih, ponajprije zbog same ograničenosti prirodnih resursa. Nužno je da čovječanstvo ostavi u nasljedstvo svojim potomcima što bolje očuvan okoliš, ali i prirodne resurse općenito, ponajprije zbog same kvalitete života, ali i zbog vrlo visokih troškova sanacije ekoloških problema koji postaju sve izraženiji.

Grafikon 15: Mišljenja ispitanika o tome bi li ih princip poslovanja etičkih banka zasnovan na brizi o okolišu potaknuo na korištenje njihovih usluga (N=150)

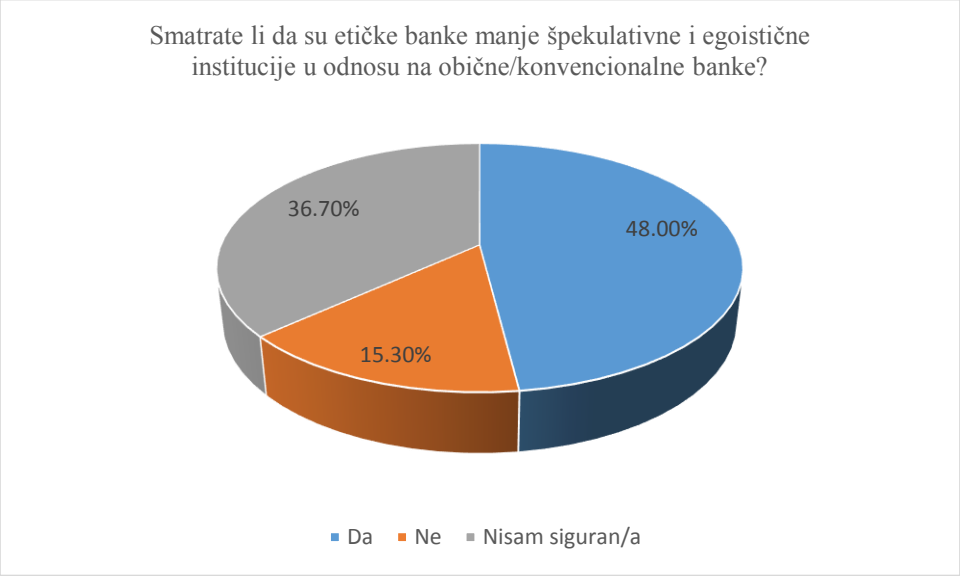

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanje je istražiti smatraju li ispitanici da bi ih na korištenje usluga etičkih banaka motivirala činjenica da je njihovo poslovanje zasnovano na brizi o okolišu. Iz grafikona 15 je vidljivo da 69,3% ispitanika izjavljuje da bi ih na korištenje usluga etičkih banaka dodatno motiviralo to da se poslovanje etičkih banaka temelji na zaštiti okoliša. No, 10% ispitanika nije takvog stava, o ostalih 20,7% nisu sigurni kako bi postupili.

Za očekivati bi bilo da su rezultati na ovo pitanje isti ili približni onima na prethodno pitanje, ali je došlo do značajnog odstupanja. Kontradiktorno je da pojedinci smatraju da bi se banke trebale više fokusirati na zaštitu okoliša, kada oni nisu spremni potaknuti banke na takvo ponašanje izbjegavanjem korištenja usluga banaka koje nisu ekološki osviještene, a korištenjem usluga banaka koje pridaju značajnu pažnju zaštiti okoliša te dugoročnoj održivosti prirodnih resursa. Iz ovakvih rezultata se zapravo može iščitati ponašanje velikog broja stanovnika Hrvatske koji su teorijski ekološki osviješteni, ali kada to treba primijeniti u praksi, dolazi do vrlo značajnih odstupanja.

Grafikon 16: Mišljenja ispitanika o tome smatraju li da su etičke banke manje špekulativne i egoistične institucije u odnosu na obične/konvencionalne banke (N=150)

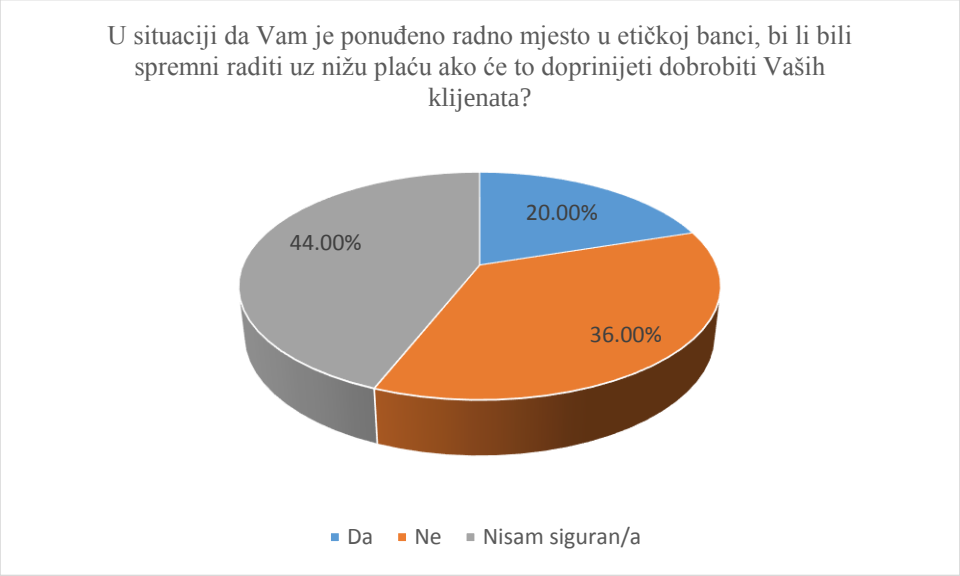

Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanje je istražiti smatraju li ispitanici da su etičke banke manje špekulativne i egoistične institucije u odnosu na obične/konvencionalne banke. Iz grafikona 16 je vidljivo da 48% ispitanika smatra da su etičke banke manje špekulativne i egoistične institucije u odnosu na obične/konvencionalne banke. Ipak, 15,3% ispitanika nije takvog promišljanja, dok 36,7% ispitanika nije sigurno što bi mislilo o tome.

Ove rezultate je nužno uzeti s rezervom budući da značajan broj ispitanika smatra da ne poznaje pojam etičke banke. Svakako je neophodno poslovanje etičke banke koncipirati na način da je poslovanje banke jasno klijentima, ali i vlasnicima iste. S ciljem izbjegavanja mišljenja javnosti o etičkim bankama kao o špekulativnim i egoističnim institucijama te njihovog ispravnog javnog imidža, potrebno je javno objavljivati financijska izvješća te druga izvješća vezana za poslovanje banke, uz naglašenu komunikaciju s javnošću i klijentima, posebice prilikom pojave određenih kriznih situacija.

Grafikon 17: Mišljenja ispitanika o tome bi li željeli raditi na radnom mjestu u etičkoj banci uz nižu plaću ako će to doprinijeti dobrobiti njihovih klijenata (N=150)

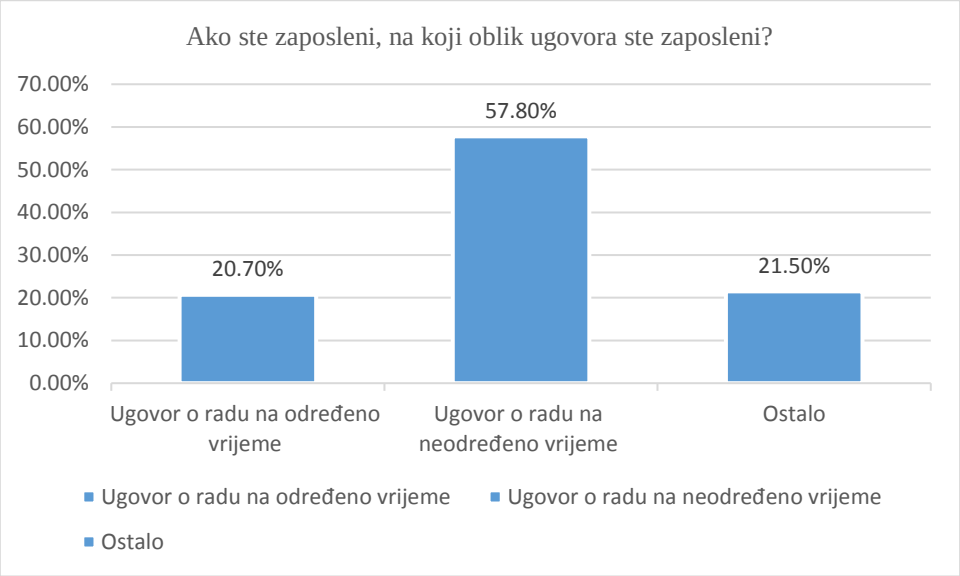
Izvor: izrada studentice.

Cilj ovog pitanja je istražiti mišljenja ispitanika na temu voljnosti rada u etičkoj banci uz nižu plaću, ako bi to doprinijelo dobrobiti klijenata etičke banke. Iz grafikona 17 je vidljivo da 20% ispitanika izjavljuje da bi pristalo raditi u etičkoj banci s nižom plaćom, ako bi to doprinijelo dobrobiti njihovih klijenata, dok 36% ispitanika ne bi na to pristalo, a čak 44% ispitanika ne zna što bi napravilo.

Ovi rezultati su svakako vrlo poražavajući, ponajprije jer je razvidan određeni utilitarizam i egoizam ispitanika. Odnosno pokazuje se da najveći broj ispitanika želi veću plaću, bez obzira kako bi to utjecalo na druge pojedince. S druge strane, utjecaj na ovakve rezultate svakako ima i gospodarska situacija u Hrvatskoj te kretanje plaća, koje su vrlo često jako niske te su brojni pojedinci na rubu egzistencije, iako su zaposleni.

Za kraj empirijske analize obrađuju se odgovori na pitanja koja se odnose na osobne karakteristike ispitanika uključujući njihovu ekološku osviještenost i filantropske karakteristike.

Grafikon 18: Ispitanici prema obliku ugovora na koji su zaposleni (N=135)

Izvor: izrada studentice.

Cilj jednog od pitanja je diferencirati ispitanike prema obliku ugovora na koji su zaposleni. Na ovo pitanje je odgovorilo 135 ispitanika. Iz grafikona 18 je vidljivo da 20,7% ispitanika radi na ugovor na određeno vrijeme, 21,5% ispitanika na neki drugi oblik ugovora, dok 57,8% ispitanika radi na ugovor na neodređeno vrijeme. Iz ovih rezultata proizlazi da preko 40% ispitanika nije kreditno sposobno za dugoročnije kreditiranje, zbog čega se svakako ističe prednost kreditiranja od strane etičkih banaka, koje odobravaju kredite temeljem izvodljivosti projekta, a ne temeljem jamstava ili kolaterala. Nadalje, 131 ispitanik je odgovorio na pitanje koje se odnosi na rad u struci te prema rezultatima 71,8% ispitanika radi u struci za koju su se obrazovali, dok 28,2% ispitanika ne radi u struci za koju su se obrazovali.

Tablica 2: Mjesečna primanja ispitanika

	% ispitanika
Manje od 3.000,00 kuna	17,3
3.000,01 - 5.000,00 kuna	28,7
5.000,01 - 7.000,00 kuna	29,3
7.000,01 - 10.000,00 kuna	14
Više od 10.000,01 kuna	10,7

Izvor: izrada studentice.

Iz tablice 2 je vidljivo da 17,3% ispitanika ima mjesečna primanja manja od 3.000,00 kuna, 28,7% ispitanika ima mjesečna primanja u rasponu od 3.000,01 do 5.000,00 kuna, 29,3% ispitanika ima mjesečna primanja u rasponu od 5.000,01 do 7.000,00 kuna, 14% ispitanika ima mjesečna primanja u rasponu od 7.000,01 do 10.000,00 kuna te 10,7% ispitanika ima mjesečna

primanja veća od 10.000,01 kuna. Vidljivo je da zapravo 3/4 ispitanika ima mjesečna primanja koja su manja od 7.000,00 kuna.

Na pitanje zarađuju li dovoljno za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba 39,3% ispitanika je odgovorilo potvrdno, 42,7% ispitanika niječno te 18% ispitanika nije sigurno. Rezultati na ovo pitanje se svakako mogu izravno povezati s rezultatima na pitanje bi li ispitanici bili spremni raditi u etičkoj banci uz nižu plaću ako će to doprinijeti dobrobiti njihovih klijenata. Teško je očekivati da će pojedinci koji ne zarađuju dovoljno da bi zadovoljili svoje osnovne životne potrebe pristati raditi za nižu plaću, a s ciljem dobrobiti ostalih.

Na pitanje bi li novac koji zarađuju trebao biti u funkciji pomoći njihovim bližnjima, 82,7% ispitanika je odgovorilo sa „da“, 4,6% ispitanika sa „ne“ te 12,7% ispitanika nije sigurno. Od ukupnog broj ispitanika, 23,3% volontira, dok 76,7% ispitanika ne volontira. Nadalje, 63,3% ispitanika donira novac u dobrotvorne/humanitarne svrhe, dok 36,7% ispitanika to ne čini. Zanimljivo je što po rezultatima za prethodna dva pitanja ispada da je ispitanicima jednostavnije donirati dio svog novca nego volontirati, odnosno dio svog slobodnog vremena posvetiti društveno korisnom radu.

Od ukupnog broja ispitanika, 90,7% ispitanika smatra da su ekološki osviješteni, dok 9,3% ispitanika smatra da nisu. Rezultati odgovora na ovo pitanje su djelomice kontradiktorni s odgovorima na pitanja koja se odnose na mišljenja o etičkim bankama, a koja su povezana s utjecajem na okoliš. Prema rezultatima ovog pitanja za očekivati bi bilo da na preostala pitanja koja se odnose na ekologiju i okoliš ispitanici u većem postotku odgovore potvrdno. Nastavno na prethodno pitanje, jedan od temelja ekološke osviještenosti je recikliranje. Na pitanje recikliraju li, 72% ispitanika je odgovorilo potvrdno, dok 28% ispitanika ne reciklira. Može se zaključiti da veliki broj ispitanika samo smatra da su ekološki osviješteni, a zapravo kada tu ekološku osviještenost treba primijeniti u praksi, dolazi do značajno različitih rezultata. U konačnici, 41,3% ispitanika je odgovorilo da vodi zdravi stil života sa fokusom na sport i zdravu prehranu, dok je 58,7% ispitanika izjavilo da vodi urbani stil života, pretežito bez značajnije kontrole prehrane u količini i kvaliteti.

Iz rezultata provedenog istraživanja moguće je zaključiti da na pitanja koja su suštinski povezana ispitanici znatno drugačije odgovaraju, zbog čega je odgovore na pojedina pitanja nužno uzeti s rezervom. Također, prilikom osnivanja etičke banke u Hrvatskoj, a s ciljem

osiguranja uspješnosti poslovanja iste, poželjno je provesti edukaciju potencijalnih klijenata kako bi bolje razumjeli poslovanje etičkih banaka. Također, potrebno je poduzeti određene marketinške aktivnosti. Iako su velike mogućnosti za razvoj ovakvog vida banka u Hrvatskoj, postavlja se i pitanje prikupljanja depozita, odnosno žrtvovanja određenog dijela kamatnih prihoda, koji mogu popuniti kućne proračune građana, za više društvene i ekološke ciljeve. Odnosno, može se zaključiti da postoji realna opasnost da deponenti neće pristati na niže kamatne stope u etičkim bankama u odnosu na kamatne stope u običnim/konvencionalnim bankama, iako su ciljevi poslovanja etičke banke altruistični.

5. ZAKLJUČAK

Etičko bankarstvo jedan je od novih oblika bankarstva uz društveno odgovorno bankarstvo. No, uočljivo je da brojne banke implementiraju društveno odgovorno bankarstvo u svoje poslovanje. Pritom objavljuju i izvještaje o društvenoj odgovornosti, koji im najčešće služe u marketinške svrhe i za izgradnju reputacije. Ipak, etičko bankarstvo po svojim temeljnim karakteristikama zadovoljava sve stavke koje se postavljaju pred društveno odgovorno bankarstvo, dok banke koje sebe vole nazivati društveno odgovornima zapravo najčešće primjenjuju interne aspekte društvene odgovornosti te na taj način smanjuju troškove poslovanja, dok eksterne aspekte redovito zanemaruju ne želeći time utjecati na smanjivanje profita.

Uslijed najave osnivanja prve etičke banke u Hrvatskoj provelo se anketno istraživanje potražnje za uslugama etičke banke, što je bio osnovni cilj ovog rada. Na anketu je odgovorilo 150 ispitanika. Moguće je zaključiti da značajan broj ispitanika nije upoznat s pojmom i principima poslovanja etičke banke, što implicira da je prilikom osnivanja etičke banke nužno educirati potencijalne korisnike o tome što je uopće etička banka, a da bi se uopće moglo privući potencijalne klijente, potrebne su određene marketinške aktivnosti. Pritom je riječ o značajnom broju ispitanika koji su završili Ekonomski fakultet pa bi se moglo pretpostaviti da bi u situaciji provedbe ankete na uzorku ispitanika koji ne posjeduju ekonomsko obrazovanje, rezultati bili poražavajući.

Približno jednak broj ispitanika smatra da su etičke banke namijenjene socijalno ugroženim skupinama, u odnosu na one koji to ne smatraju. Polovica ispitanika ne smatra da su etičke banke namijenjene isključivo socijalno ugroženim skupinama, ispitanici ne smatraju da su etičke banke neprofitne institucije, ali se više od polovice ispitanika slaže da je u etičkim bankama fokus na klijentima banke, a ne isključivo na vlasnicima i ostvarivanju profita. Zanimljivo je da je veći dio ispitanika spreman deponirati svoj novac u etičke banke po nižim kamatnim stopama ako će se s tim sredstvima odobravati krediti s nižim kamatnim stopama u odnosu na odobravanje kredita u običnim bankama, a s ciljem financiranja društveno korisnih i društveno odgovornih projekata.

Gotovo svi klijenti bi željeli da im banka pruži informacije o tome gdje ulaže njihov novac dok malo manji postotak ispitanika želi mogućnost odlučivanja o tome gdje se investira njihov

novac. Više od polovice ispitanika bi preferiralo odobravanje kredita temeljem izvodljivosti projekta, dok bi gotovo 70% ispitanika bilo spremno postati klijenti etičke banke ako banka ne bi financirala organizacije koje krše ljudska prava ili se bave neprihvatljivim aktivnostima. Trećina ispitanika bi bila spremna ići u poslovnicu etičke banke koja je udaljena 10 km ili više od njihovog prebivališta ili boravišta, dok je preko 40% ispitanika spremno na isključivo internet poslovanje s etičkom bankom. Iz ovog rezultata je vidljiv potencijal za etičke banke. U situaciji da se orijentiraju isključivo na internet poslovanje, ostvaruju se brojne mogućnosti smanjivanja troškova poslovanja.

Gotovo 90% ispitanika smatra da bi se banke trebale fokusirati na zaštitu okoliša, ali manje od 70% ispitanika to bi potaknulo da koriste usluge etičkih banaka. Gotovo 50% ispitanika smatra da su etičke banke manje egoistične i špekulativne institucije od tradicionalnih banaka. Samo 20% ispitanika bi radilo u etičkoj banci uz nižu plaću s ciljem poboljšanja dobrobiti njihovih klijenata što je očekivani odgovor na ovo pitanje, budući da najveći dio ispitanika smatra da ne zarađuje dovoljno za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba.

Značajan broj ispitanika donira novac u dobrotvorne/humanitarne svrhe, ali istodobno ne volontira, što implicira da je ispitanicima lakše donirati novac u odnosu na posvećivanje svog slobodnog vremena za pomoć drugima. Također, iako 90% ispitanika smatra da su ekološki osviješteni, približno 73% ih reciklira.

Preporuča se provesti dodatne analize, budući da su odgovori na određena povezana pitanja u ovoj anketi kontradiktorni, pri čemu anketa pokazuje da značajan broj ispitanika nije upoznat s pojmom etičke banke. Finalno, može se zaključiti da ispitanici generalno podržavaju ideju etičke banke, ali i da bi se s osnivanjem iste u praksi mogli pojaviti određeni problemi, što bi u konačnici moglo dovesti do nedovoljne potražnje za tim bankarskim uslugama. Očito je da postoji izvjesna potražnja za etičkim bankarstvom, ali je jasno vidljivo da ispitanici nisu dovoljno educirani o toj problematici, što bi u konačnici moglo dovesti do nerealnih očekivanja prema tim bankama te posljedično do rasta nepovjerenja.

LITERATURA

1. Andrić, B. (2018.): Etično bankarstvo: regulatorno – ekonomski okvir, završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula.
2. Assiniboine credit union (2019.): Mission Vision Values, dostupno na: https://www.assiniboine.mb.ca/About-Us/Who-We-Are/Mission-Vision-Values/ (22.12.2019.)
3. Charitybank (2019.): Our social impact, dostupno na: https://charitybank.org/social-impact#stories (01.09.2019.)
4. De Clerck, F. (2019.): Ethical Banking, Triodos Bank Group, Belgija
5. Ethical banking (2019.): The largest ethical banks – Part 1, dostupno na: http://ethical-banking.net/largest-ethical-banks-1/ (20.12.2019.)
6. FEBEA (2016.): REAB – Reporting Ehical and Alternative Banks, Bruxelles
7. FEBEA (2019.): All members, dostupno na: http://www.febea.org/all-members (15.08.2019.)
8. Gregurek, M. i Vidaković, N. (2011.): Bankarsko poslovanje, RRIF d.o.o., Zagreb
9. Hadžić, M. (2009.): Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd
10. HNB (2019.): Bilten 254, HNB, Zagreb
11. HNB (2015.): Razvojne banke, https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/razvojne-banke (20.12.2019.)
12. Ivas, F. (2016.): Društveni značaj etičkih banaka u Republici Hrvatskoj, završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split
13. Jurić, M. (2017.): Analiza islamskih modela bankovnog financiranja, diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Split
14. Karin, P. (2017.): Model etičke banke: Triodos bank, diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split
15. Kundid, A. (2014.): Etičko bankarstvo – novi koncept bankarstva, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, poglavlje u knjizi Financije nakon krize: forenzika, etika i održivost, str. 243-264.
16. Moj-bankar.hr (2019.): Investicijska banka, http://www.moj-bankar.hr/Kazalo/I/Investicijska-banka (20.12.2019.)
17. Rička, Ž. (2019.): Bankarsko poslovanje, nastavni materijali, Tuzla
18. Rička, Ž. (2019.): Modeli bankarstva, nastavni materijali, Tuzla

19. Rončević, A. (2006.): Nove usluge bankarskog sektora: Razvitak samoposlužnoga bankarstva u Hrvatskoj, Ekonomski pregled 57(11), Zagreb
20. Smajla, N., Varičak, I. i Cegur Radović, T. (2016.): Usporedba poslovanja etičnih i tradicionalnih banaka, 6. Međunarodni stručno znanstveni skup, Zaštita na radu i zaštita zdravlja, Zadar
21. Povijesni razvoj bankarstva u Hrvatskoj dostupno na: http://ekonomija-banke.blogspot.com/2012/11/povijesni-razvoj-bankarstva-u-hrvatskoj.html (15.08.2019.)
22. Šehović, D. (2018.): Neutralni bankarski poslovi, nastavni materijali, Univerzitet Crne Gore, Podgorica
23. Šehović, D. (2018.): Pasivni bankarski poslovi, nastavni materijali, Univerzitet Crne Gore, Podgorica
24. Triodos Bank (2019.): Our vision on impact, dostupno na: https://www.triodos.com/vision-on-impact (22.12.2019.)
25. Vancity (2019.): Vision and values, dostupno na: https://www.vancity.com/AboutVancity/VisionAndValues/?xcid=about_megamenu_visval (22.12.2019.)
26. Wajdi Dusuki, A. (2008.): Understanding the Objectives of Islamic banking: A survey on stakeholders' perspectives, International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, Vol 1, No 2, str. 132-148.
27. ZEF (s.a.): O nama, dostupno na: https://www.zef.hr/hr/o-nama/eticna-banka (28.08.2019.)
28. ZEF (2018.): Pilot projekti, Poticanje društvenog poduzetništva, Upute za tražitelje zajmova, dopunjena verzija, dostupno na: https://www.zef.hr/system/document/document_hr/13/ZEF_Pilotprojekti_Poticanje_dru%C5%A1tvenog_poduzetni%C5%A1tva_Upute_za_prijavitelje_2018_dopuna.pdf (28.08.2019.)
29. ZEF (s.a.): ZEF sekcije – zajedničko organiziranje poslovanja, dostupno na: https://www.zef.hr/system/document/document_hr/37/ZEF_SEKCIJE.pdf (28.08.2019.)

POPIS SLIKA

Slika 1: Interni i eksterni aspekti društvene odgovornosti banaka 13
Slika 2: Razlike između tradicionalnog i etičkog bankarstva 20
Slika 3: Bilanca drugih monetarnih institucija 24
Slika 4: Struktura plasmana kreditnih institucija 25

POPIS TABLICA

Tablica 1: Članice FEBEA-e 19
Tablica 2: Mjesečna primanja ispitanika 45

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Upoznatost ispitanika s pojmom i načinom poslovanja etičke banke (N=150) ... 28
Grafikon 2: Percepcija ispitanika o etičkim bankama kao skupini banaka kojoj je cilj pomoć socijalno ugroženim skupinama (N=150) 29
Grafikon 3: Percepcija ispitanika o etičkim bankama kao bankama koje su namijenjene isključivo socijalno ugroženim skupinama građana (N=150) 30
Grafikon 4: Percepcija ispitanika o etičkim bankama kao neprofitnim bankama (N=150) 31
Grafikon 5: Percepcija ispitanika o tome da se etičke banke fokusiraju na svoje klijente, a ne na vlasnike (N=150) 32
Grafikon 6: Spremnost ispitanika na deponiranje novca u etičke banke s ciljem financiranja društveno korisnih i društveno odgovornih projekata (N=150) 33
Grafikon 7: Spremnost ispitanika na deponiranje novca u etičke banke s ciljem odobravanja kredita po kamatnim stopama nižim u odnosu na kamatne stope u običnim/konvencionalnim bankama (N=150) 34
Grafikon 8: Stavovi ispitanika o tome žele li da im banka pruži informacije o tome gdje se ulaže njihov novac (N=150) 35
Grafikon 9: Stavovi ispitanika koji se odnose na želju da im banka pruži mogućnost odlučivanja o tome gdje će uložiti njihov novac (N=150) 36
Grafikon 10: Mišljenja ispitanika o tome bi li etička banka bila njihov prvi izbor u situaciji da podižu kredit, a znaju da se u etičkoj banci krediti odobravaju na temelju izvodljivosti projekta (N=150) 37

Grafikon 11: Mišljenja ispitanika o spremnosti da postanu klijenti etičke banke ako znaju da banka neće financirati organizacije koje krše ljudska prava ili se bave društveno neprihvatljivim aktivnostima (N=150) 38
Grafikon 12: Mišljenja ispitanika o spremnosti odlaska u poslovnicu etičke banke koja je udaljena više od 10km od njihovog prebivališta ili uobičajenog boravišta (N=150)..... 39
Grafikon 13: Mišljenja ispitanika o tome bi li bili spremni na isključivo internet poslovanje s etičkom bankom (N=150) 40
Grafikon 14: Mišljenja ispitanika o tome smatraju li da bi se banke osim na profit trebale fokusirati i na utjecaj na okoliš i društvenu zajednicu (N=150) 41
Grafikon 15: Mišljenja ispitanika o tome bi li ih princip poslovanja etičkih banka zasnovan na brizi o okolišu potaknuo na korištenje njihovih usluga (N=150)..... 42
Grafikon 16: Mišljenja ispitanika o tome smatraju li da su etičke banke manje špekulativne i egoistične institucije u odnosu na obične/konvencionalne banke (N=150) 43
Grafikon 17: Mišljenja ispitanika o tome bi li željeli raditi na radnom mjestu u etičkoj banci uz nižu plaću ako će to doprinijeti dobrobiti njihovih klijenata (N=150)..... 44
Grafikon 18: Ispitanici prema obliku ugovora na koji su zaposleni (N=135)..... 45

SAŽETAK

Rad je imao za cilj analizirati potražnju za uslugama etičkog bankarstva u Hrvatskoj, zbog najava osnivanja takve banke. U tu svrhu kreiran je originalni anketni upitnik na koji je online putem prikupljeno 150 odgovora. Zaključuje se da ispitanici nedovoljno poznaju pojam i principe poslovanja etičke banke, što je jedan od preduvjeta za postajanje vjernim klijentom etičke banke. To implicira da je nužno provesti edukacije i određene marketinške aktivnosti s ciljem informiranja potencijalnih klijenata etičkih banaka. Iako, većina ispitanika podržava ideju i osnivanje etičke banke, rezultati pokazuju da bi mogli imati nerealna očekivanja, ali i svojim izborima u praksi reducirati opravdanost osnivanja etičke banke.

Ključne riječi: etičko bankarstvo, anketni upitnik, Hrvatska.

SUMMARY

This paper intended to analyse the demand for the ethical banking services in Croatia, due to announcements of establishing such banking institution. This is why an original questionnaire was designed and via online approach 150 responses were collected. A conclusion is made that questionnaire respondents are not sufficiently familiar with the term or principles of ethical banking, what is a precondition for being and remaining an ethical bank client. That implies the necessity of education and marketing activities with a goal of informing potential clients about ethical banks. Although the most od respondents support ethical bank idea and establishment, the results reveal that they might have unrealistic expectations, and by their behaviour in practice, reduce the justification of ethical bank foundation.

Keywords: ethical banking, questionnaire, Croatia.